

Kemâleddin Rumtaş Mescit ve Zaviyesine Ait Bir Vakfiye

Zehra ODABAŞI

Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Konya, Türkiye,
ze.odabasi17@gmail.com (Sorumlu Yazar/Corresponding Author)

Osman ÖZTÜRK

Öğr. Gör. Dr., Akdeniz Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Türk İslam Sanatları Anabilim Dalı, Antalya, Türkiye,
osmanozturk@akdeniz.edu.tr

Makale Bilgileri

ÖZ

Makale Geçmişi

Geliş: 19.10.2024

Kabul: 23.12.2024

Yayın: 31.12.2024

Anahtar Kelimeler:

Vakfiye,
Kemâleddin Rumtaş,
Zaviye,
Mescit,
Selçuklu.

Türkiye Selçukluları devlet idaresinde ordu komutanlığı yapmış olan Kemâleddin Rumtaş'ın hayatı hakkında dönemin kaynaklarındaki bilgiler yok denecek kadar azdır. Selçuklu kaynakları, belki de Köseadağ Savaşı'ndan sonra siyasi ya da askeri bir suç nedeniyle gözetim altına alınan Kemâleddin Rumtaş'tan bahsetmekten imtina etmişlerdir. Buna karşın vakfiyelerden kardeşleri ve inşa ettiği vakıflar hakkında bilgi edinmek mümkün olabilmektedir. Kemâleddin Rumtaş'ın kardeşleri Celâleddin Karatay ve Seyfeddin Karasungur da Selçuklu Devleti'nde önemli hizmetlerde bulunmuşlardır. Türkiye Selçuklu devlet adamı ve vakıf kurucularından Celâleddin Karatay, 1248 yılında kardeşi Kemâleddin Rumtaş'ın Konya'da inşa ettirmiş olduğu mescit ve zaviyeye köy, arazi, dükkân ve işletmelerden oluşan gelirler tahsis etmiştir. Bu vakfiye daha önce incelenmiş olsa da istifade edilebilecek bir sûreti tarafımızdan ilk defa bu çalışma ile ortaya konulmuştur. Zaviyesi bugüne ulaşmayan vakfın vakfiyesinde banisi, görevlileri ve gelir kaynakları hakkında önemli bilgiler verilmiştir. Gelir kaynaklarının buldukları yerler sıralanırken Konya'daki çarşılar, fırınlar ile şehir dışındaki köy ve arazilerin adları ve sınırları ile birlikte verilmiştir. Bu durum, 13. yüzyılda Selçuklu şehirlerinin ekonomik hayatı ve topografyası ile kültür hayatına önemli katkılar sağlamıştır.

A Waqfiyya belonging to Kemaledin Rumtaş of the Mosque and Zawiye

Article Info

ABSTRACT

Article History

Received: 19.10.2024

Accepted: 23.12.2024

Published: 31.12.2024

Keywords:

Waqfiyya,
Kemâleddin Rumtaş,
Zawiye,
Mosque,
Seljuk.

There is almost no information in the sources of the period about the life of Kemaledin Rumtaş, who was an army commander in the state administration of the Seljuks of Turkey. Seljuk sources avoided mentioning Kemaledin Rumtaş, who was perhaps taken into custody after the Battle of Köseadağ for a political or military crime. However, it is possible to obtain information about his brothers and the foundations he built from the foundation deeds. Kemaledin Rumtaş's brothers Celâleddin Karatay and Seyfeddin Karasungur also provided important services in the Seljuk State. Celâleddin Karatay, one of the Seljuk statesmen and foundation founders of Turkey, allocated incomes consisting of villages, land, shops and businesses to the mosque and zawiya that his brother Kemaledin Rumtaş had built in Konya in 1248. Although this foundation deed has been examined before, a usable copy of it has been presented by us for the first time in this study. The foundation's charter, whose zawiya has not survived to the present day, provides important information about its founder, officials and sources of income. While listing the places where the sources of income are located, the names and borders of the bazaars and bakeries in Konya and the villages and lands outside the city are given. This situation made important contributions to the economic and cultural life and topography of the Seljuk cities in the 13th century.

Atf/Citation: Odabaşı, Zehra – Öztürk, Osman. “Kemâleddin Rumtaş Mescit ve Zaviyesine Ait Bir Vakfiye”. *Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi (SEMA)* 9 (Aralık 2024), 92-115. <https://doi.org/10.47702/sema.2024.42>

“This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC 4.0)”

GİRİŞ

Konya, Türkiye Selçuklularının merkezi olduğu dönemde Anadolu'daki diğer bazı şehirlere göre büyük bir gelişme göstermiştir. Karaman Oğulları ile Osmanlı erken dönemi şehirlerinin oluşumunda Selçuklu şehir iskânının belirgin unsurları olan kale, cami, mescit, zaviye, han, hamam, dârüşşifâ, bedesten, çarşı, pazar ve mahalle gibi kamusal alanlar iç içe inşa edilmiştir. Şehirlerin plânlanmasında mühtedî vakıflarının da şüphesiz olumlu etkileri olmuştur. Devlet adamlarının inşa ettirdiği vakıf yapıları sayesinde Selçuklu şehirlerinin çarşı merkezleri, mahalleleri ortaya çıkmış, Türk-İslâm şehirciliğinin temelleri bu dönemde atılmaya başlanmıştır.

13. yüzyılda Selçuklu toplumu “*askeriler*”, “*şehirliler*” ve “*köylüler*” olmak üzere üç temel sınıfa ayrılmıştır. Askerî sınıfı Selçuklu yöneticileri oluşturmaktadır ki bunların içerisindeki divân ve saray memurlarından çoğunun bir eğitim kurumu özelliğindeki gulâmhanelerden yetiştiği bilinmektedir¹. Sultanın otoritesinin temsilcisi olan yönetici sınıf, onun hakimiyetini ve meşruiyetini pekiştirmek üzere toplumun faydalanabileceği eserler inşa ettirmeyi bir gelenek haline getirmiştir². Türkiye Selçukluları devrinde yönetici sınıf içerisinde yer alan Gulâm kökenli mühtediler de sultanın onayıyla toplumda birçok kamu hizmetinin sağlıklı yürütülebilmesi amacıyla çeşitli alanlarda vakıflar kurmuşlardır ki bunlardan biri de Kemâleddin Rumtaş'tır. Anonim *Selçuknâme*'ye göre Kemâleddin Rumtaş 1243 yılında³, İ. H. Konyalı'ya göre ise 1251 yılında vefat etmiştir⁴. Ancak Celâleddin Karatay 645/1248 tarihli kervansaray vakfiyesinde Karatay Medresesi'nin tevliyetini yani idaresini “...vakıflar üzerindeki tevliyeti, yaşadıkça, kendisine, sonra Tanrının kurtarası kardeşi büyük emir Kemâleddin Rumtaş'a, onun da ölümünden sonra, ikbâli devam edesi diğer kardeşi büyük emir, sipehsâlâr Tanrı kulu (Abdullah) oğlu Seyfeddin Kara Sunkur'a şart koydu.”⁵ ifadeleriyle kendisinden sonra Kemâleddin Rumtaş'a bırakmıştır. Dolayısıyla 1248 yılında Kemâleddin Rumtaş'ın hayatta olduğu anlaşılmaktadır. Celâleddin Karatay'ın 651/1254 tarihli medrese vakfiyesinde ise Kemâleddin Rumtaş'tan “*Emîr Kemâleddin Rumtaş bin Abdullah rahmetullah...*” şeklinde bahsedilmiştir. Dolayısıyla vakfiyenin tescil edildiği 1254 yılında hayatta olmadığına göre, Kemâleddin Rumtaş 1248-1254 yılları arasında vefat etmiş olmalıdır⁶. Mescit ve zaviye muhtemelen 1248 yılından önce inşa edilmiş, Celâleddin Karatay da kardeşinin vakfı için 1248 tarihli vakfiyesi ile buraya gelirler tahsis etmiştir.

1. Vakfiyesi

Selçuklu Emîrlerinden Kemâleddin Rumtaş tarafından yeniden tamir edilerek inşa edildiği anlaşılan mescit ve zaviyeye 646/1248 yılında abisi Celâleddin Karatay tarafından bazı gelirler tahsis edilmiştir. Vakfiyenin günümüze ulaşan ve Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde bulunmayan 646/1248 tarihli, Millet Kütüphanesi Arşivi'nde 623 numarada kayıtlı olan Arapça nüshası, Osmanlı döneminde bir deftere kaydedilmeden kopya edilmiş müstakil bir sûrettir⁷. Vakfiyeyi Konya Kadısı Muhammed b. Muhammed er-Râzî, sultan II. İzzeddin Keykâvus döneminde tasdik etmiştir. Vakfiyenin tanzim şahitleri İshak b. Şehinşâh b. Süleyman ed-Divriğî, Ebûbekir b. Ali el-Mütefakkih İlsarı, Cevbân b. Sungur b. Baykoca el-Amâsravî (Amasralı), ...ibn Ahmed ibn Ömer el-Haskefi

¹ Mustafa Akdağ, *Türkiye'nin İktisadî ve İctimaî Tarihi*, I, (Ankara: Tekin Yay., 1999), 53.

² Halil İnalçık, “Osmanlı'da İstatistik Metodu Kullanıldı mı?”, *Osmanlı Devleti'nde Bilgi ve İstatistik*, (der. Halil İnalçık, Şevket Pamuk), Ankara 2000, 3.

³ H. İ. Gök - F. Çoşguner, *Tarih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, (Ankara: Atıf Yayınları, 2014), 43.

⁴ İ. Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi* (Konya: Memleket Baskı, 2007), 327.

⁵ Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıf Araştırmaları Arşivi (VGMA), No. 608/1, 148; Osman Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, *Belleten* 12/45 (1948), 19.

⁶ VGMA, No. 608/1, 148; Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay”, 45.

⁷ Bu vakfiyenin tarafıma ulaştırılmasını sağlayan Konya Yazma Eserler Bölge Müdürü Bekir Şahin'e teşekkürlerimi sunarım.

(Hasankeyfli), Yusuf b. İbrahim b. Buğrahan ed-Dokâtî (Tokatlı), Yahya b. Yusuf b. Ebi Sa'd es-Sincânî (Sincanlı)'dir.

Bununla birlikte vakfiyenin sahibi, yeri ve tarihi hakkında farklı değerlendirmeler yapılmıştır. İ. Hakkı Konyalı, Karatay ailesinden olan Namdar Rahmi Bey'deki mescit ve zaviye vakfiyesinin bir nüshasını görmüş ve incelemiştir⁸. Osman Turan da Celâleddin Karatay'a ait vakfiyeleri neşrettiği ve değerlendirdiği çalışmasında bu mescit ve zaviye vakfiyesinin aslı ile tercümesini yayımlamıştır. Yine aslının ya da sûretinin nerede olduğunu açıklamadıkları ve Kemâleddin Rumtaş'a ait olduğunu ifade ettikleri bir vakfiyeyi M. Ferid Uğur ve M. Mesud Koman tanıtmışlardır⁹. İ. Hakkı Konyalı, Osmanlı dönemi kayıtlarında mescide dair “*vakf-ı mescid-i Karatay nezd-i türbe-i kutbü'l- meşâyih hazret-i Fakih Ahmed kuddise sirruhü*” şeklinde bir kayda rastladığını belirterek bu mescidin vâkıfının Celaleddin Karatay olduğunu kabul etmiştir¹⁰. Aynı şekilde Koman ve Uğur da bu mescit ve zaviye vakfiyesini yanlış olarak Kemaleddin Rumtaş'a nispet etmişlerdir¹¹. Halbuki Celaleddin Karatay'ın düzenlediği 646/1248 tarihli vakfiye, Celâleddin Karatay'ın kardeşi Kemâleddin Rumtaş'ın banisi olduğu mescit ve zaviyeye aittir¹². Bu vakfiyeden anlaşılacağı üzere Celaleddin Karatay, kardeşi Kemaleddin Rumtaş'ın banisi olduğu bu mescit ve zaviyeye yalnızca bazı akarların gelirlerini vakfetmiştir¹³. Nitekim Osmanlı arşiv kayıtlarında Karatay Medresesi'ne ait gelirlerden sonra “*vakf-ı mescid-i Karatay el-mezbûr mukarrer*” başlığı altında Hoca Fakih Ahmed civarında birtakım akar gelirlerinin belirtilmiş olması da bu fikri doğrulamaktadır.

2. Yeri ve İnşa Tarihi

1248 tarihli vakfiyede mescit ve zaviyenin yeri “*Konya şehrinin dışında, doğu tarafında, hendeğin kenarında*” şeklinde tarif edilmiştir. Günümüzde okuma salonu olarak kullanılan ve “Karatay Mescidi” olarak bilinen, Meram İlçesi Armağan Mahallesi'nde Hoca Fakih Caddesi ile Başsavcı Sokağı'nın birleştiği köşede yer alan mescidin vakfiyede belirtilen mescit olduğu yönünde genel bir kanı mevcuttur. Selçuklular döneminde belirtilen tarihte Konya şehrinin Alâeddin Tepesini çevreleyen İç Kale ve İç Kale'yi çevreleyen Dış Kale'den müteşekkil olduğu düşünüldüğünde günümüzde Karatay Mescidi olarak ifade edilen yapı, o dönemin Konya'sının batısında kalmaktadır. Ayrıca mescit ve zaviyenin sınırları tarif edilirken bir bölümünün ismi zikredilmeyen bir nehrin kenarında son bulduğu ve bir bölümünün de “*hendeğin kenarındaki/yanındaki bir yol*” olduğu ifade edilmektedir. “Nehir” ifadesi ile Meram Deresi'nin kollarından biri, “hendek” ile de orta çağ surlarının etrafını çevreleyen ve düşman saldırılarına karşı kullanılan hendek olduğu düşünülebilir. Ancak Selçuklu döneminde Konya'daki su kaynaklarına bakıldığında şehrin doğusunda bu tür bir nehir ve yakınında da bir mescit yoktur. Türkiye Selçukluları döneminde batıdaki dağlardan çıkan kaynaklar toprak borularla getirilerek Konya'daki sokak çeşmelerinden akıtılmıştır. Konya'nın ihtiyacını geniş çapta karşılayan su, şu anda Altınapa Barajı'nın üzerinde kurulduğu Başara tarafından gelen ırmağın suyu olup Dere ve Meram'dan Havzan'daki üstü kubbeli havuzlara arklar içinden akıtılarak burada süzöldükten sonra toprak borular içinde Konevi Zaviyesi ile şimdiki Gedavet Parkı arasındaki Çeşme Kapısı'na getirilmiş, oradan içmek ve hamamlarda kullanmak üzere şehre verilmiştir¹⁴. Muhtemelen vakfiye sûretinin kopya edilmesi sırasında bu zaviyeli mescidin konumuna batı yazılması gerekirken doğu yazılmıştır. Buranın “Karatay Mescidi” olarak anılmasının bir diğer sebebi, Kemâleddin

⁸ Konyalı, *Konya Tarihi*, 327.

⁹ M. Ferit Uğur-Mesud Koman, *Selçuklu Büyüklerinden Celâlüddin Karatay ile Kardeşlerinin Hayat ve Eserleri* (Konya: Yeni Kitap Basımevi, 1940), 75-77.

¹⁰ Konyalı, *Konya Tarihi*, 291.

¹¹ Uğur- Koman, *Selçuklu Büyüklerinden Celâlüddin Karatay ile Kardeşlerinin Hayat ve Eserleri*, 74-77.

¹² Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celaleddin Karatay”, 155-156.

¹³ Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celaleddin Karatay”, 156.

¹⁴ KŞS, No. 1, s.111.

Rumtaş'ın abisi Celâleddin Karatay'ın buraya gelirler vakfeden bir vakfiyesinin bulunmasından dolayı banisi konusunda oluşan karışıklıktır. Bir diğer sebep ise Kemâleddin Rumtaş'ın bu zaviye ve mescidin inşası sırasında nezaret altında olma ihtimalidir, çünkü vefatı daha önce de belirtildiği 1248-1254 yılları arasındadır. Celâleddin Karatay bu durumda, inşa sırasında zaviye ve mescidin vakfiyesini hazırlatmış olabilir. Türkiye Selçukluları döneminde vakıfların inşasından önce ya da sonra tanzim ve tescil edilmiş birçok vakfiye örneği vardır. Tarafımızdan tahlil edilen vakfiyede Kemâleddin Rumtaş hakkında bu düşünceye sebep olan önemli bir ifade vardır. “Allah iki cihanda da kurtuluşunu nasip etsin, umutlarına yardım etsin” cümlesi, Kemâleddin Rumtaş'ın vakfiye tanzim edilirken hayatta olduğunu ancak hasta ya da nezaret altında olma ihtimalini göstermektedir. Dolayısıyla adı geçen mescit ve zaviye onun ölümünden sonra tamamlanmış olabilir.

Yine vakfiyesinde Kemâleddin Rumtaş'ın “yenilediği, tamir ettiği ve inşa ettiği mescidin ve zaviyenin” ibarelerinden adı geçen bu mescit ve zaviyenin Kemâleddin Rumtaş tarafından ilk olarak yaptırılmadığı ve belki daha önceden var olan bir mescit ve zaviyenin kendisi tarafından tamir edilerek yeniden inşa edildiği söylenebilir. Çalışmanın sonunda tüm metni verilen Celâleddin Karatay'a ait 646/1248 tarihli mescit ve zaviye vakfiyesinden, kardeşi Kemâleddin Rumtaş'ın inşa ettirdiği bu vakfa Celâleddin Karatay'ın vakıflar tahsis ettiği anlaşılmaktadır.

Kemâleddin Rumtaş Konya'da bir de medrese inşa ettirmiştir. Kemâliye Medresesi bugün Konya'nın Karatay İlçesi, Şems-i Tebrizî Mahallesi, Ankara Caddesi üzerindedir. Medresenin güney batısında Alâeddin Tepesi ve Alâeddin Camii, batısında Karatay Medresesi, kuzey doğusunda Kız Öğretmen Okulu (Dârü'l-Muallimât) vardır. Bu medrese farklı kaynaklarda “Kemâliye¹⁵”, “Kemâleddin Rumtaş” ya da “Küçük Karatay/Karatay-ı Sağır¹⁶”, “Turumtaş ibn-i Abdullah Medresesi¹⁷” olarak adlandırılmıştır. Kemâliye Medresesi, Kemâleddin Rumtaş tarafından muhtemelen 1248 yılında yaptırılmıştır. Onun vâkıfı olduğu medrese tamamen yıkılmış ve vakfiyesi ile kitabesi günümüze ulaşmadığından medresenin kesin inşa ve vâkıfının ölüm tarihi hakkında net bir bilgi vermek mümkün değildir. Ancak Celâleddin Karatay'ın bânisi olduğu Karatay Medresesi'ne ait vakfiye sûretinde Karatay Medresesi tarif edilirken Kemâliye Medresesi'nden de söz edilmiştir. Burada “Payitaht Konya şehri içinde, kardeşi Emîr Kemâleddin Rumtaş Medresesi hizasındaki caddede şöhretine ve yalnızlığına mebni hududlar beyandan müstağni medrese...”¹⁸ ifadeleri yer almaktadır. Bu ifadeden hem medresenin Kemaeddin Rumtaş tarafından yapıldığı hem de Karatay Medresesi'nden önce inşa edilmiş olduğu anlaşılmaktadır¹⁹.

3. Bânisi

Mescit ve zaviyeden müteşekkil bir biçimde inşa edilen bu yapının kurucusu Selçuklu Emîrlerinden Kemâleddin Rumtaş'tır ve hayatı hakkında Selçuklu dönemi kroniklerinde herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Claude Cahen'e göre Celâleddin Karatay ve kardeşleri Konya'nın yerlisi olup erken yaşlarda ihtida etmişlerdir. Abilerinden başka Seyfeddin Karasungur ve Kemâleddin Rumtaş'ın da Türk isimleri taşımalarından dolayı ailesinin Türk olabileceğini düşünen Cahen, bu durumda ailenin Abbasîler döneminde Türkistan'dan gelerek Bizans sınırlarına yerleştirilen Oğuz

¹⁵ Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıf Araştırmaları Arşivi (VGMA), No. 4635, 46.

¹⁶ Osmanlı Arşivi (BOA), *Evkâf Nezâreti Mektubi Kalemî Cihat [EV.MKT.CHT]*, 0708. 60; Osmanlı Arşivi (BOA), *Evkâf Nezâreti Muhasebe Kalemî [EV.MH.]*, 02196. 0245; VGMA, No. 4635. 046.

¹⁷ Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi (TKGM.), *Tapu Tahrir Defterleri (TT.d.)*, 584.

¹⁸ VGMA, Defter No. 608/1, 148; Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay”, 140.

¹⁹ Kemâliye (Küçük Karatay) Medresesi ile ilgili daha detaylı bilgi için bk. Zehra Odabaşı, “Türkiye Selçuklularından Osmanlı'ya Küçük Bir Miras: XIX. Yüzyılda Küçük Karatay (Kemâliye) Medresesi”, *Vakıflar Dergisi* 44 (2015), 95-103; Ahmet Yavuzılmaz - Zekeriya Şimşir, “Konya Kemâliye/Küçük Karatay Medresesi Üzerine Bir Restitüsyon Denemesi”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 58 (2023), 135-168.

Türklerinden olduğunu ifade etmiştir²⁰. Ona göre bu ailenin bireyleri dönemin saltanat merkezi olan Konya’da Hristiyanlığa geçmiş, fakat isim ve dillerini muhafaza etmişlerdir. Halbuki Selçuklular döneminde gulâm kökenli olan devlet adamlarının tamamının isimleri bir Türk bir de İslâmî kökenli bir addan oluşmakta ve bunun yaygın bir gelenek olduğu anlaşılmaktadır²¹. Paul Wittek ise, Celâleddin Karatay ve kardeşinin isimlerinin başında bulunan “kara” kelimesi ile Celâleddin Karatay’ın kardeşi Seyfeddin Karasungur’un Denizli’deki valilik görevini ilişkilendirerek bu üç kardeşin Selçuklu hizmetinde bulunmuş olan Bizans kökenli Mavrezemos’un oğulları olduğunu iddia etmiştir²². Ancak tarafımızdan incelenen mescit ve zaviye vakfiyesinin hem asıl metnindeki satırda hem de derkenardaki notta (قره طايبي بن كمال الدين) şeklinde bir ibare geçmekte ve belgenin yine asıl satırında (كمال الدين) ibaresinden sonra (عبد الله) ibaresinin de kullanıldığı görülmektedir. Bu ibareden babasının isminin “Abdullah” olduğu anlamı çıkmaktadır²³. Selçuklu idaresindeki gulâm ve mühtedi kökenli olan devlet adamlarının baba adları dönemin kaynaklarına genellikle “Abdullah”²⁴ şeklinde kaydedilmiştir. Dolayısıyla gulâm kökenli olduğu bilinen Kemâleddin Rumtaş ve diğer kardeşlerinin baba adlarının hepsi kaynak ve vakfiyelerde “Abdullah”tır. Bununla birlikte vakfiyede muhtemelen kâtibin yanlış yazımından kaynaklanan daha farklı bir hata, Kemâleddin Rumtaş’ın Celâleddin Karatay’ın oğlu olarak gösterilmesidir. Halbuki Celâleddin Karatay’a ait vakfiyelerde ve dönemin kaynaklarında açıkça belirtildiği üzere Kemâleddin Rumtaş, Celâleddin Karatay’ın oğlu değil, kardeşidir. Celâleddin Karatay’a ait medrese vakfiyelerindeki “...vâkıfın kardeşi büyük emîr Kemâleddin Rumtaş’ın medresesine bitişik...”²⁵ şeklindeki ifadelerden, özellikle de Celâleddin Karatay’ın Konya’daki Karatay Medresesi’nin tevliyetini yani idaresini “...vakıflar üzerindeki tevliyeti, yaşadıkça, kendisine, sonra Tanrının kurtarası kardeşi büyük emir Kemâleddin Rumtaş’a, onun da ölümünden sonra, ikbâli devam edesi diğer kardeşi büyük emîr, sipehsâlâr Tanrı kulu (Abdullah) oğlu Seyfeddin Kara Sunkur’a şart koydu.”²⁶ ifadeleriyle kendisinden sonra Kemâleddin Rumtaş’a bırakmasından kardeş oldukları net bir şekilde anlaşılmaktadır. Diğer kardeşi Seyfeddin Karasungur’dur ve vakfiyede önce onun adının yazılmış olması Kemâleddin Rumtaş’ın büyük olduğunu göstermektedir. En büyük kardeşleri ise Celâleddin Karatay’dır. Yine M. Ferit Uğur ve Mesud Koman, 1228 tarihli bir hücceti gördüklerini ve buna göre Seyfeddin Karasungur ile Kemâleddin Rumtaş’ın kardeş olup, Kemâleddin Rumtaş’ın Seyfeddin Karasungur’dan arazi satın aldığını ifade etmişlerdir²⁷.

Yine mescit ve zaviye vakfiyesinin alt satırlarında Kemâleddin Rumtaş’ın devlet kademesinde “Emîr” unvanıyla görevli olup ordu komutanlığı (sipehsâlâr) yaptığı belirtilmiş ve kendisinden, “emîr, büyük sipehsâlâr (başkomutan), âlim, adaletli, yardımsever (iyiliksever), dinin ve dünyanın en üstünü,

²⁰ Claude Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay, 2000), 266.

²¹ Gulâm kökenli diğer devlet adamlarından Şemseddin Altun Aba, Seyfeddin Ayaba, Mübarizeddin Ertokuş, Bedreddin Gevhertaş Esededdin Ayaz, Esededdin Ruzbe gibi devlet adamlarının adları da buna örnektir.

²² P. Wittek’e göre, Denizli’de İslâm kültürünün etkileri 1236-1246 yılları arasında II. Gıyâseddin Keyhüsrev döneminde görülmeye başlanmıştır. Dolayısıyla bu bölge Emîr Mavrezemos döneminde daha çok Hristiyan nüfus ve kültürüne dair özellikleri korumuştur. Bu nedenle, Selçuklu yönetiminde önemli mevkilere gelmiş olan bu üç mühtedi kardeşin Wittek’e göre satın alınmış köleler olmaktan ziyade tanınmış Hristiyan Mavrezemos ailesinden olmaları daha muhtemeldir, bk. Paul Wittek, “Von der Byzantinischen zur Türkischen Toponymie”, *Byzantion* 10 (1935), 29-30.

²³ Millet Ktp. No. 623; Osman Turan “Kemaleddin” ibaresini hiç yazmamıştır, bk. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celaledin Karatay”, 150, 155.

²⁴ Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıf Araştırmaları Arşivi (VGMA), No. 2176, 34; Osman Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri I, Şemseddin Altun-Aba Vakfiyesi ve Hayatı”, *Belleten* 42 (1947), 187-200; Osman Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri II, Mübarizeddin Er-Tokuş ve Vakfiyesi”, *Belleten* 11/43 (1947), 415-429.

²⁵ VGMA, No. 608/1, 148; Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celaledin Karatay”, 11.

²⁶ VGMA, No. 608/1, 148; Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celaledin Karatay”, 115, 142-143.

²⁷ Uğur-Koman, *Celâlüddin Karatay*, 59.

İslâm'ı ve Müslümanları kuvvetlendiren/şereflendiren, hükümdarların ve sultanların yardımcısı/destekçisi Rumtaş b. Abdullah” sözleriyle övgüyle bahsedilmiştir. Ayrıca, 1254 tarihinde Konya Kadısı Mahmud bin Mahmud er-Râzî tarafından tanzim ve tescil edilen Karatay Medresesi vakfiyesinde onun adı “*Emîr Kemâleddîn Rumtaş bin Abdullah...*” şeklinde geçmektedir²⁸.

4. Vakfedilen Gelir Kaynakları

Mescit ve zaviyeye Celâleddin Karatay tarafından 4 dükkân, 1 fırın, 1 parça arazi ve 1 köy tahsis edilmiştir. Tablo 1’de vakfedilen bu gelir kaynaklarının buldukları yerler ve sınırları detaylandırılmıştır. Selçuklular döneminde Konya’da çarşı, aynı mesleği ifa eden esnafın sıralı halde bir arada bulunduğu bir düzende oluşturulmuştur. 13. yüzyılın başında varlığı bilinen Yeni²⁹ ve Eski³⁰ çarşıyla birlikte, Buğday Pazarı³¹, Kasaplar, Kavaflar, Kuyumcular, Pamukçular, Şekerciler, Ayakkabıcılar (Haffâflar) ve Garipler Çarşısı kurulmuştur. Mescit ve zaviyeye vakfedilen dükkânlardan dördü bu çarşılardan Garipler Çarşısı, Ayakkabıcılar Çarşısı ve Kasaplar Çarşısı’nın içindedir.

Tablo 1. Mescit ve Zaviyeye Vakfedilen Akarlar

Adet	Cinsi	Bulunduğu Yer	Sınırları
2 (Bitişik)	Dükkân	Garipler Çarşısı (Konya’nın dışında)	Lusnak’ın varislerinin mülkünde, Halul b. Barsuma’nın vârislerinin mülkünde, Rahîle Hatun’a ait vakıfta ve yolda son bulur.
1	Dükkân	Mezbaha Kapısı yakınında, Kasaplar sırasında (Konya’nın dışında)	Meryem bint Abdullah mülkünde, Şerif(e) Hatun’a ait vakıfta, ...sokakta ve yolda son bulur.
1	Dükkân	Ayakkabıcılar Çarşısı’nda	Yuhanna Köyü mülkünde, Abdullah mülkünde, Süleyman mülkünde ve yolda son bulur.
1	Fırın	İhtiyar Hamamı olarak bilinen yerde	Sinan el-Emîr el-İlyas mülkünde, Bahaddin Arab (Arab Bahaddin) mülkünde ve yolda son bulur.
1	Arazi (Ruk(iy)ye Yâr) olarak bilinir		Nureddin Fariz?/Kariz?/Ârız?/Ğârız? mülkünde, Kamer mülkünde, Hacı Köyü, mülkünde ve yolda son bulur.
1	Köy	Konya’ya bağlı Sızma	Sınırı arazilerinde, Meram(ya) diye bilinen dağda, Feragos Dağı’nda, Aylu(ı) Kaya Dağı’nda, Ağız(r) Bel Dağı’nda, Kenar Kaya Tepesi’nde, Yarık Obruk Dağı’nda, Ertaş Dağı’nda, vadide ve yolda son bulur.

²⁸ VGMA, No. 608/1, 148.

²⁹ VGMA, No. 2176, 34; Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıf Araştırmaları Arşivi (VGMA), No. 592/100/103/9; Sadi Bayram - A. Hamdi Karabacak, “Sahib Ata Fahrü’-d-din Ali’nin Vakfiyeleri”, *Vakıflar Dergisi* 13 (1981), 34.

³⁰ Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri I, Şemseddin Altun-Aba”, 204.

³¹ Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celaleddin Karatay”, 81.

Vakıfların gelir kaynaklarının işletilmesinde uygulanan en yaygın yöntem icar yani kiradır. İlgili vakfiyedeki şartlara göre de vakfın gelir kaynaklarının kiralama usulüyle işletileceği ve kiralama süresinin en az 1, ihtiyaç halinde en fazla 3 olacağı belirtilmiştir. Mülkler mükerrer sözleşmelerle uzun süre kiraya verilemeyecek, aksi halde akit hükümsüz sayılacaktır. Kira süreleri vakıf mülklerin harap olmaması ve vakfın zarar görmemesi için genellikle kısa tutulmuştur.

5. Vakfın Giderleri

Celâleddin Karatay, bu kaynaklardan elde edilen gelirlerin öncelikle mescit ve zaviyenin varsa gerekli yerlerinin tamiri ve yıkılan yerlerinin imarı için harcanmasını şart kılmıştır. Bu şart vakfın devamı için oldukça elzemdir. Onarımdan sonra artan gelirden 1/20 oranında öncelikle mütevelliyeye tahsis edilen ev ve ihtiyaçları için harcama yapılacaktır. Buradan sonra artan gelirle ise yine mütevellinin belirleyeceği miktara göre mescidin imam ve müezzininin, zaviyenin şeyhinin maaşları ödenecek ve zaviyede konaklayacak misafirlerin ihtiyaçları için harcanacaktır. Vakfiyeye göre mescit ve zaviye vakfında müteveli ile birlikte 4 personel görevlidir. Ancak vakfın köy ve dükkânlarından mahsul ve kira gelirlerini toplayan cabi, bu gelirleri kayıt altına alan kâtip ve aydınlatma ile temizlik ve güvenlikten sorumlu bir kandilci, bevvâb ya da ferraşın zaviye ve mescitte görev yapmış olma ihtimalleri olmakla birlikte vakfiyede bu görevlilere veya aldıkları ücretlere dair herhangi bir kayıt ve bilgi bulunmamaktadır. Son olarak adı geçen mescit ve zaviye tamamen harap olur ve bu ikisini yenilemek veya ikisinden birini yeniden inşa etmek mümkün olmazsa vakfın gelirleri “*sadece belirli bir mevkideki değil doğudaki ve batıdaki tüm Müslüman fakirlere ve ihtiyaç sahiplerine*” harcanacaktır.

Vakfiye şartlarından biri de Regâib (Kandili) gecesi, Şaban ayında Berat Kandili gecesi, Ramazan ayında Kadir Gecesi gibi mübarek gecelerde hasır, kilim, yağ ve mumun hazır bulundurulmasıdır. Bu tür mübarek kabul edilen geceler, özel ibadet ve duaları, teşrifat ve merasimleri ile Selçuklu toplum hayatında zengin bir geleneğe sahiptir. Hz. Muhammed’in anne rahmine düştüğü gece olduğuna inanılan Regâib gecesinin kandil olarak kabul edilmesinin 1087/1088 tarihinde ilk olarak Bağdat’ta başladığı bilinmektedir³². Yine 11. yüzyılın ortalarından itibaren Şam’daki Emeviye Camii’nde Berat gecesinde kandiller yakılmış, bunu bid’at olarak değerlendiren birtakım fetvalara rağmen, bu gelenek bir süre devam etmiştir³³. İbn Kesîr, Berat gecesinde halka tatlı dağıtma geleneğini ilk başlatan kişinin Selçuklu veziri Fahrülmülk olduğunu ifade etmektedir³⁴. İslâm toplumlarında uygulanan kandil geleneğinin Selçuklu vakıf zaviyelerinde de devam ettiği bu gecelere mahsus yapılan hazırlıklardan anlaşılmaktadır. Ancak bahsedilen gecelerde ne tür bir tören ya da ibadet yapıldığı hakkında vakfiyede herhangi bir bilgi yoktur.

6. Vakfın İdaresi

Kardeşi Kemâleddin Rumtaş’ın mescit ve zaviyesine gelir vakfeden Celâleddin Karatay, vakfın idaresini sağ oldukça kendisine, sonra da kardeşlerinin isimlerini vermeden baba tarafından akrabalarının en yetkin ve uygun olanlarına nesilden nesle devam ederek (kardeşlerinin) oğullarının oğullarına, azat edilmiş kölelerinin en uygununa ve nesilden nesle bunların çocuklarına, bunlardan kimse kalmazsa Konya kadılarına şart kılmıştır. Diğer vakfiye metinlerinde olduğu gibi bu vakfiyede de vakfın şartlarının bozulamayacağı, değiştirilemeyeceği, rehin verilemeyeceği, mülk edinilemeyeceği vurgulanmıştır. Bunları yapmaya yeltenenlere “*Kıyamet gününe kadar Allah’ın, meleklerin, tüm insanların ve lanet edenlerin laneti onun üzerine olsun*” şeklinde beddua cümleleri

³² İsmet Parmaksızoğlu, “Regâibiyye”, *Türk Ansiklopedisi*, (Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1978), 27/259.

³³ Nebi Bozkurt, “Kandil”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/301.

³⁴ İsmail b. Ömer İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye, Büyük İslam Tarihi*, XII, çev. Mehmet Keskin (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1995), 223.

vardır.

Vakıf kurmanın temelinde Allah rızası, hayır yapma isteği ve topluma hizmet anlayışı yatmaktadır. Vakıf yoluyla topluma hizmetin dünyada takdir edilmesi ve hayır dua ile anılmaya sebep olmasının yanında, kurucusunun bağışlanmasına ve Allah rızasına ulaşmasına vesile olmasını umarak, dünya ve ahiret hayatı ile ilgili dileklerini Allah'tan isteyip dua etmesi de vakfiyelerde bir gelenek haline gelmiştir. Bu nedenle her vakfiyede olduğu gibi bu vakfiyenin giriş kısmında da dünya hayatının geçici, ahiretin bâkî olduğu belirtilerek, ahiretin dünyada iken kazanılması, öldükten sonra amel defterinin kapanacağı ve kişinin hayır dua ile anılması için vakıf kurmanın son derece önemli bir girişim olduğuna “...dünya bir konaklama ve göç etme yeridir, ne mutlu dünyayı dost edinmeyen ve ondan razı olmayana...” şeklinde vurgu yapılmıştır.

SONUÇ

Anadolu'ya 1243 yılındaki Köseadağ Savaşı'na kadar tarihinin en müreffeh dönemlerinden birini yaşatan Türkiye Selçuklu Devleti, bu tarihten sonra siyasi ve askerî bakımdan Moğol tahakkümüne karşı koyamamıştır. Ancak Anadolu'ya hâkim kıldığı Türk nüfusu, kültürü, devlet geleneği ve vakıfları ile bölgedeki Türk-İslâm hakimiyetinin devamını sağlamıştır. Selçuklu kaynakları, belki de Köseadağ Savaşı'ndan sonra siyasi ya da askerî bir suç nedeniyle gözetim altına alınan Kemâleddin Rumtaş'tan bahsetmekten imtina etmişlerdir. Bu nedenle onun doğumu, ölümü ya da ordu komutanlığı dışında Selçuklu Devletine hizmeti hakkında hiçbir bilgiye rastlanılmamıştır. Ancak gulâmhaneden yetişen Kemâleddin Rumtaş ile kardeşleri inşa ettirdikleri kervansaray, cami, medrese ve zaviye gibi vakıf eserlerle toplumun sosyal, kültürel ve mimari yapısına önemli katkılarda bulunmuşlardır. Zengin gelirleri olan ve toplumun farklı kesimlerine hizmet eden bu kurumlar, Kemâleddin Rumtaş ve ailesinin Müslüman geleneklerine samimi bir şekilde sahip çıktıklarını göstermektedir. Bu çalışmanın konusunu oluşturan ve Kemâleddin Rumtaş mescit ve zaviyesine Celâleddin Karatay tarafından yapılan gelir tahsisini içeren 1248 tarihli vakfiye orijinal olmayıp Osmanlı döneminde herhangi bir deftere kayıt bilgisi içermeyen müstakil bir sûrettir. Millet Kütüphanesi'nde bulunan ve tarafımızdan incelenerek ilk defa asıl metni yayımlanan bu vakfiye ile vakfın inşa süreci, kurucusu ve yeri hakkındaki birçok belirsizlik büyük ölçüde netleştirilmiştir. Osman Turan'ın neşrettiği vakfiyedeki bazı kelime hataları ya da farklı okumalar vakfiyenin tercüme dipnotlarında gösterilmiştir. Bu vakfiye, Selçuklu dönemi mescit ve zaviyelerinin işleyişi, görevlileri, gelir kaynakları, özellikle de Konya şehrinin çarşıları ve topografyası hakkında önemli bilgiler içermektedir.

Author Contributions / Yazarların Katkısı:	Author / Yazar 1	Author / Yazar 2
Conceptualization (CRediT 1) / Araştırmanın Tasarımı	%70	%30
Data Curation (CRediT 2) / Veri Toplanması	%70	%30
Investigation - Analysis - Validation (CRediT 3-4-6-11)/ Araştırma - Veri Analizi- Doğrulama	%70	%30
Writing (CRediT 12-13) / Makalenin Yazımı	%70	%30
Writing – Review & Editing (CRediT 14) / Metnin Tashihi ve Geliştirilmesi	%70	%30

Funding / Finansman: This research received no external funding. / Bu araştırma herhangi bir dış fon almamıştır.

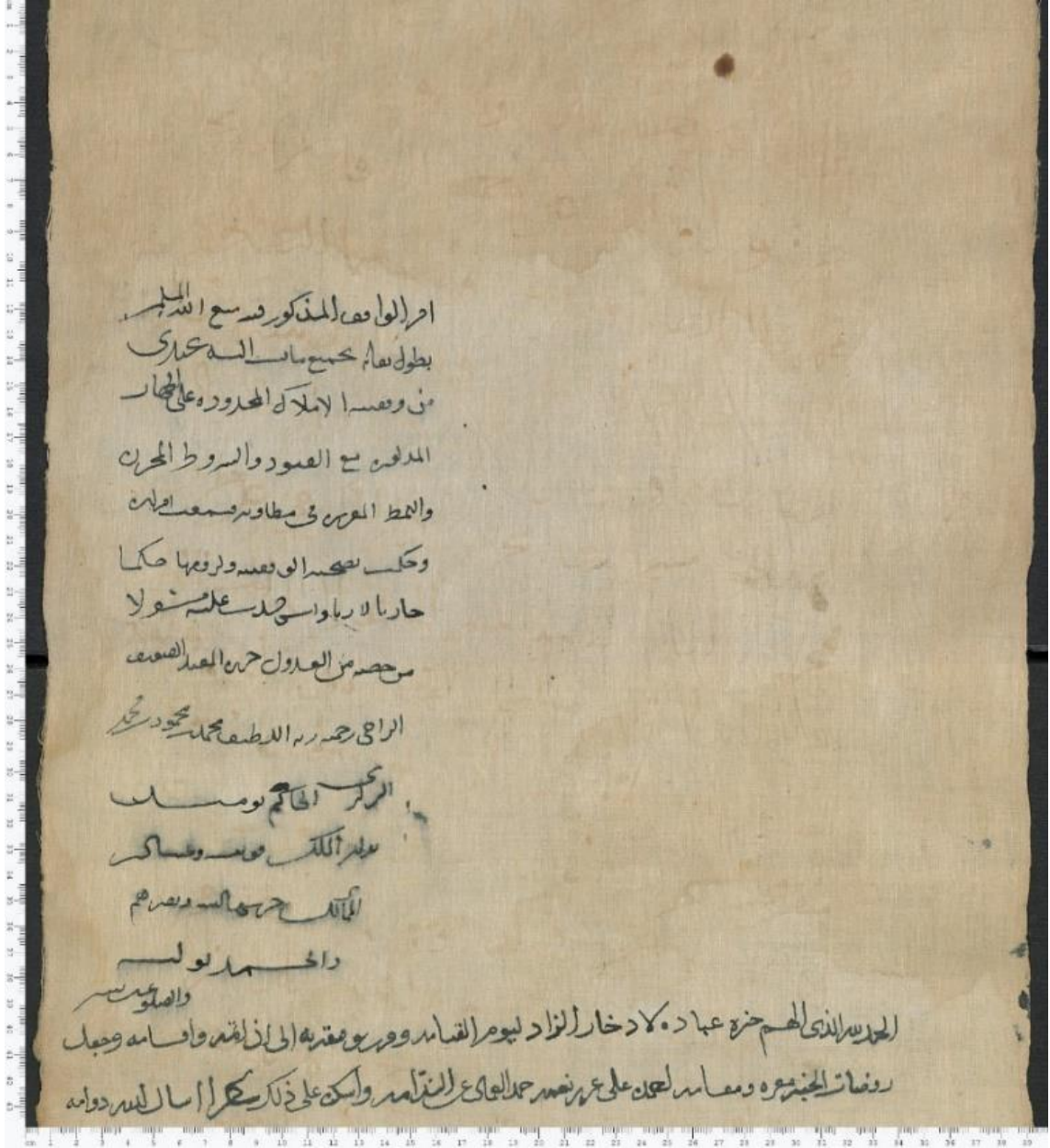
Conflicts of Interest / Çıkar Çatışması: The author declare no conflict of interest. / Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

KAYNAKÇA

- Kur'an-ı Kerim ve Meali, Haz. Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2011.
- Ahmed b. Hanbel. *Müsned*. 4/147-8.
- Arşiv Kayıtları**
- BOA, Osmanlı Arşivi. *Evkâf Nezâreti Mektubi Kalemi Cihat [EV.MKT.CHT]*. No. 0708. 60.
- BOA, Osmanlı Arşivi. *Evkâf Nezâreti Muhasebe Kalemi [EV.MH]*. No. 02196. 0245.
- Konya Mevlânâ Müzesi Arşivi. *Konya Şer'îye Sicilleri [KŞS]*. No. 1. 111.
- TKGM, Ankara Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi. *[TT.d.]*. No. 584.
- Millet Ktp. No. 623.
- VGMA, Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıf Araştırmaları Arşivi. *[VGMA]*. Defter No. 592/100/103/9.
- VGMA, Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıf Araştırmaları Arşivi. *[VGMA]*. Defter No. 2176. 34.
- VGMA, Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıf Araştırmaları Arşivi. *[VGMA]*. Defter No. 4635. 46.
- VGMA, Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıf Araştırmaları Arşivi. *[VGMA]*. Defter No. 608/1. 148.
- Telif ve Tetkik Eserler**
- Akdağ, Mustafa. *Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi*. 1. Ankara: 1999.
- Bayram, Sadi - Karabacak, A. Hamdi. "Sahib Ata Fahrü'd-din Ali'nin Vakfiyeleri", *Vakıflar Dergisi* 13 (Ankara 1981), 31-69.
- Bozkurt, Nebi. "Kandil". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 24/299-300. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Cahen, Claude. *Osmanlılardan Önce Anadolu*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2000.
- Çubukçu, Asri. "Devâtdâr". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 9/221-222. İstanbul: İSAM Yayınları, 1994.
- Gök, H. İ.- Çoşguner, F. *Tarih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*. Ankara: Atif Yayınları, 2014.
- İnalçık, Halil. "Osmanlı'da İstatistik Metodu Kullanıldı mı?". *Osmanlı Devleti'nde Bilgi ve İstatistik*. der. Halil İnalçık, Şevket Pamuk. (Ankara 2000), 1-13.
- İsmail b. Ömer ibn Kesir. *el-Bidâye ve'n-Nihâye, Büyük İslam Tarihi*. çev. Mehmet Keskin. 12. Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1995.
- Konyalı, İbrahim Hakkı. *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*. Konya: 2007.
- Merçil, Erdoğan. "Taştdâr". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 40/161-162. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.
- Odabaşı, Zehra. "Türkiye Selçukluları'ndan Osmanlı'ya Küçük Bir Miras: XIX. Yüzyılda Küçük Karatay (Kemâliye) Medresesi". *Vakıflar Dergisi*, 44 (Ankara 2015), 95-103.
- Önge, Mustafa. "Konya Kalesi ve Tarihi". *Konya Kitabı XIX Türkiye Selçukluları ve Konya 4* (Konya 2023), 113-139.
- Parmaksızoğlu, İsmet. "Regâibiyye", *Türk Ansiklopedisi*, 27/259. Ankara: 1978.
- Turan, Osman. "Selçuklu Devri Vakfiyeleri I: Şemseddin Altun-Aba Vakfiyesi ve Hayatı". *Belleten* 11/42 (Ankara 1947), 197-235.
- Turan, Osman. "Selçuklu Devri Vakfiyeleri II: Mübarizeddin Er-Tokuş ve Vakfiyesi". *Belleten* 11/43 (Ankara 1947), 415-429.
- Turan, Osman. "Selçuklu Devri Vakfiyeleri III: Celaleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri". *Belleten* 12/45 (Ankara 1948), 17-171.
- Uğur, M. Ferit – Koman, Mesut. *Selçuklu Büyüklerinden Celâlüddin Karatay ile Kardeşlerinin Hayat ve Eserleri*. Konya: 1940.
- Witteck, Paul. "Von der Byzantinischen zur Türkischen Toponymie". *Byzantion* 10 (1935), 11-64.
- Yavuzylmaz, Ahmet – Şimşir, Zekeriya. "Konya Kemâliye/Küçük Karatay Medresesi Üzerine Bir Restitüsyon Denemesi", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 58 (2023), 135-168. <https://doi.org/10.21563/sutad.1347317>

EKLER

Ek.1 646/1248 Tarihli Mescit ve Zaviye Vakfiyesi (Millet Ktp. No. 623)

برعلا العيش وصفاته بصور حرك الدهر وجمانه فافح ورد ولاح كوكب سعد
وبعد فان الدنيا دار نزول وحل وربع محن وعبول بردي لا يام وراي
الحمام مع الحدودى وتوقع فى البلوى يهب سموها وهى مؤاحد السائر ويجمع
الماسر فمنا لم يحد ط خلية ولم يرضها جلية وعلم اها كمان علة واعلم
ما اوى فى الدنيا راد استمد به فى الاخرى واصل حونه لانه فى كوكب وسوسر
فان فانه حى بعانه وسمى فى السعى الى مرصاته وسعد ان الله مع الذين اتقوا والذين
يحسنون ثم ان امره لا سهل الا لكبير العالم العادل المودع النظر المنصوب الجاهد
المربط المعسر المعسر المسالك السالك المكرم المسمو المحن الجسيم العظيم
الروف الدر الخالق الفاجر العادل العبد الماحد المحسى حلال الدوله والدين
ركن الاسلام والمسلم ابا الملوك السلاطه ملك الامراء عمده المحسن عماد الملوك
مختار السطير قطب الزمان سدا لغيره سندا لاندال طب العود الطول
عجم لفضل كبر الساجد معسر البحر على لاصل مطلق الوصل واصع الظاهر
منبع الحقيقه معدى الاولماتاج لاصفا الى الصرا ملاذ الصعما لكم
راسع العدم صادق القول دافع الوبد فاحل السحابة واهب المعطال ساعد
لا مال وراى الافضال باسط الكف وافر الوصف ناصر الحى مع الخا و عظيم الاحسان
عدم الامسان عضد امر المومنون لله فى الارض ابل السالم ابرار لطقت الدوله
قال له جعل الله راد امر الله علون ورفعه سمع له سموم ونزلة والجن
فى الله بعينه واسف بها مناه ومله مسماه وصى عنده وارضاه محمد النبى
ومصطفاه مابث اللال دجاه ونشر الصبح سناه نظر الى نزخرف الدنيا
وله دمانا لخلص سته وصر على العا عر طوبه ورحم نفسه فى نزوة المنتقد
والمتصدقات ووقف رجاصل الله العظيم وطول العم

وذلك من مائة وعشرين دينارا يصرف الناقص من الغنائم على الخراج
نصف المثل في مصالح ايام المسجد والمورد في شبع الرزق ومصالح اولاد الخراج
للمتوازي المنفق حشا كهدية يملءه المولى وقد فخرنا اولاد المنكر المتوازي في شبع
تأخرهم في قبال الجوار طال الله من بعدك الى عصابة وبعدهم الى اولادهم
واولاد اولادهم ما تنازلوا ولا صلحوا ولا صلحوا ولا صلحوا ولا صلحوا ولا صلحوا
واولاد اولادهم ما تنازلوا ولا صلحوا ولا صلحوا ولا صلحوا ولا صلحوا ولا صلحوا
وبعدهم الى اولادهم ما تنازلوا ولا صلحوا ولا صلحوا ولا صلحوا ولا صلحوا ولا صلحوا
الى عتقاء عصابة الاصلح وبعدهم الى اولادهم ما تنازلوا ولا صلحوا ولا صلحوا ولا صلحوا
والاصلح وبعدهم الى اولادهم الاصلح ولا صلحوا ولا صلحوا ولا صلحوا ولا صلحوا
لكل باص وطام سوف الفتاة محبوسه في حوزة المسجد والرزق المذكور
وهدية سيدة ما او استعملت احد ما يصرف ما لا يجمع الوقت بعد ان رأت الخراج
السليمة وحقا ما كاتوا في مشارق الارض ومخارجها او امت البهائم والارواح الاضداد
ربات انزيبك فعلى ما يريد لا يجادل بعرض الله والاسم الاخر من طرد ولا صدمه بالناس
تأطير بعض هذا الوقت ولا تغير ولا تبدل في شبعه ولا صلحوا ولا صلحوا ولا صلحوا
ان الله سبحانه عليم وعليم لعنة الله على الملوك والفقهاء والمنجدين والاعراب الخدم الذين
وغضبت لله عليه ولعنة واخذ على سب اليم والقبيل الله صمد ولا صلحوا ولا صلحوا ولا صلحوا
ولا صلحوا ولا صلحوا ولا صلحوا ولا صلحوا ولا صلحوا ولا صلحوا ولا صلحوا ولا صلحوا
لا صلحوا ولا صلحوا ولا صلحوا ولا صلحوا ولا صلحوا ولا صلحوا ولا صلحوا ولا صلحوا
المذكور اذا اوفوا على الجزية الخراج جميع الاوقات المذكورة من سنين وسلمها
الى امر يسوع السلام المسترها من سلمها الى الفيلسوف وقال الله المومع اعلاه دام علاه
الحكم الوعد والرهمة فاحتموهم بعض الوقت والرهمة وسفاهه وايضا حقا صلحوا
سواء صلحوا جميعا في ايامهم سدا ورسدوا في العبد والفقراء بعد صلحوا
تفاني كلف اولعتن في جميع امانت فاد ما تصبر وجميع ذلك ومع الاشراف في مصنف
سهر صوجه الحصر والنظر سدا سدا ورسدوا في العبد والفقراء بعد صلحوا

تفاني كلف اولعتن في جميع امانت فاد ما تصبر وجميع ذلك ومع الاشراف في مصنف
سهر صوجه الحصر والنظر سدا سدا ورسدوا في العبد والفقراء بعد صلحوا

شهدت على ابي القاسم
المكي بن ابي ابي القاسم
مجمع ابي القاسم المكي
وانا محموت بن ابي القاسم
سنة الف واربعمائة واربعمائة
حطى

شهدت على ابي القاسم المكي
الذي كور بمصر سنة الف واربعمائة
سنة الف واربعمائة واربعمائة
سنة الف واربعمائة واربعمائة
سنة الف واربعمائة واربعمائة
حطى

شهدت على ابي القاسم المكي
الذي كور بمصر سنة الف واربعمائة
سنة الف واربعمائة واربعمائة
سنة الف واربعمائة واربعمائة
سنة الف واربعمائة واربعمائة
حطى

شهدت على ابي القاسم المكي
الذي كور بمصر سنة الف واربعمائة
سنة الف واربعمائة واربعمائة
سنة الف واربعمائة واربعمائة
سنة الف واربعمائة واربعمائة
حطى

شهدت على ابي القاسم المكي
الذي كور بمصر سنة الف واربعمائة
سنة الف واربعمائة واربعمائة
سنة الف واربعمائة واربعمائة
سنة الف واربعمائة واربعمائة
حطى

شهدت على ابي القاسم المكي
الذي كور بمصر سنة الف واربعمائة
سنة الف واربعمائة واربعمائة
سنة الف واربعمائة واربعمائة
سنة الف واربعمائة واربعمائة
حطى

Ek. 2 Mescit ve Zaviye Vakfiyesinin Tercümesi

(1) Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla (başlarım).

(2) Sultan

(3) Adı geçen vâkîf -Allah Müslümanları onun uzun ömrü ile kuvvetlendirsin.-, vakfiyesinde sınırları belirtilen mülklerinin tamamını, şart koşulan ve yazılı olarak belirtilen hususlar ile beraber açıklandığı şekilde (vakfettiğini) benim huzurunda beyan etti. Ben de onu işittim ve vakfiyenin geçerliliğine ve bağlayıcılığına hükmettim. (Mecliste) hazır bulunan âdil kişileri şahit gösterdim. (Belgeyi, vakfiyeyi) Lâtîf olan Rabb'inin rahmetini ümit eden âciz kul Muhammed b. Muhammed b. Muhammed er-Râzî yazdı. O gün (belgenin kaydedildiği gün) Dârü'l-Mülk (Başkent) Konya -Allah muhafaza eylesin ve yardım etsin.- hâkimi ve asâkir-i memâliki (kazaskeri) idi. Velî olan Allah'a hamd ve Peygamberine salât olsun.

(4) Seçkin kullarına kıyamet günü için azık biriktirmeyi ilham eden, bunu yapanları ikame edip eksiklerini tamamlamaya ve başarıya ulaştırmaya karar veren, cennet bahçelerini o insanların makamı ve mekânı yapan Allah'a hamd olsun. Pişmanlıktan koruduğu için O'na hamd ederim, verdiği nimetler için teşekkür eder, devamını dilerim. Tek olan Allah'tan başka ilâh olmadığına ve bir ortağının da olmadığına, söyleyeni diriliş günü kınanmaktan kurtaran bir şehadetle şahitlik ederim. İslâm'ı tebliğ eden, bayrağını yükselten, küfrün kökünü kazıyan ve kokuşmuşluğunu kesip atan Hz. Muhammed'in de -Allah'ın salâtı, güvercinler öttükçe ve bulutlar yağmur yağdırdıkça, onun ve kavminin üzerine olsun.- Allah'ın kulu ve peygamberi olduğuna şahitlik ederim. Allah'ın rahmeti, mukaddes, nebevî, imâmî, Abbâsî, saygı duyulan, faziletli, temiz, saf, Mü'minlerin Emiri ve Alemlerin Rabb'inin Halifesi Ebu Ahmed Musta'sım Billah'a bahşedilen mevkuf yerlere olsun. (Allah o mevkuf yerlerin) revaklarının güzelliğini , sınırlarının genişliğini arttırsın, ağaçlarının yapraklarındaki yeşilliğini, gölgelerinin ufuktaki uzunluğunu, ufuktaki ikbal yıldızlarını devam ettirsin, her türlü ihtişama, çeşit çeşit mutluluklarla ve sultanın desteğine mazhar olsun. O yüce Sultan ki, dünyada Allah'ın gölgesi, milletlerin hükümdarı, Arap ve Acem sultanlarının önderi, Allah'ın arzının sultanı, Allah'ın kullarının koruyucusu, Allah'ın halifesinin yardımcısı, karanın ve iki denizin sultanı, hilafet semasının (hinterlandının) lideri, adalet ve merhamet timsali, gökten yardım bahşedilen, düşmanlara karşı desteklenen, insanların ve cinlerin sığınağı, doğuda ve batıda Allah'ın yardımını (ulaştırır), dinin ve dünyanın onuru, İslâm'ın yardımcısı ve Selçuk ailesinin tâcı Keykâvus b. Sultan Gıyâseddin (Gıyâsü'l-bahr)³⁵ Keyhüsrev b. Sultan Alaeddin Keykubad'dır. -Allah saygınlığını arttırsın, zaferini sağlamlaştırsın, gençliğinin en güzel dönemini endişeden ve kemal gözüyle bakamamaktan korusun, hayırlarla karşılaşsın, devlet(inde) sükuneti, nimetleri, geleneklerin hatırasını ve uygulamasını devam ettirsin, günleri refah içinde olsun, güller kokmaya ve ikbal yıldızı parlamaya devam ettikçe zamanın ezasından ve cefasından korunsun.-

(5) Asıl meseleye gelince... Dünya bir misafirhane ve konaklama yeridir, çileleri ve feryatları arttırır, günleri (ömrü) mahveder, ölümü hatırlatır, azıcık fayda ihsan edip (ardından) belalara dûcâr eder, rüzgar estirip (ardından) zehir sunar, orada yaşayana aldatır, gelip geçenin elini ayağını kırar, ne mutlu Dünyayı dost edinmeyen ve ondan razı olmayana, (ne mutlu) dünyanın hastalıklı bir hilekar olduğunu bilene, (ne mutlu) dünyada kendisine verileni (ahiret) azığı olarak hazırlayıp ebedî hayatın ahiret hayatı olduğunu bilene, (ne mutlu) her daim Allah'tan hakkıyla korkana, (ne mutlu) Allah'ın rızasını kazanmak için sürekli gayret edene, (ne mutlu) "Muhakkak ki Allah takvâ ile hareket edip iyiliği seçenlerin yanındadır."³⁶ (ayet-i kerimesine) göre hareket edenlere.

(6) Daha sonra, emîr, büyük isfehşâlâr (sipehsalar, başkomutan), ilim sahibi, adaletli, yardım edilen, zafer kazanan, cihâd eden, murâbî (sınırdaki nöbet tutan), yardım eden, müteheccid (geceyi ibadetle geçiren), sâlik (manevi yolun yolcusu), cesur, misafirperver, cömert, yardımsever, iyilik sahibi, merhametli, şefkatli, esirgeyen, dindar, hayırsever, seçkin, üstün, dürüst, eşsiz, şerefli, seçilmiş, dinin ve devletin azâmeti, İslâm'ın ve Müslümanların dayanağı, hükümdarların ve sultanların babası, emîrlerin önderi, hazretin (sultanın) dayanağı, memleketlerin dayanağı, saltanatın seçkini, zâhidlerin önderi, âbidlerin efendisi, dervişlerin dayanağı, karakteri güzel, fazileti büyük, lütfu geniş, hoşgörü hazinesi, asayışı gözetken, özü temiz, kendisiyle ünsiyet kurulmak istenen, usul (tarikât) kurucusu, hakikat kaynağı, velîlerin rehberi, ermişlerin tâcı, gariplerin sığınağı, zayıfların koruyucusu, cömertliğin semâsı (en üst seviyede olanı), ayağı³⁷ sağlam (iradesi kuvvetli), doğru sözlü, kederi

³⁵ Belgede burada (البحر غيات) şeklinde okunmaya daha müsait bir ibare olmakla birlikte siyak-sibak açısından (الدين غيات) şeklinde okunmasının daha doğru olacağı düşünüldüğü için her iki şekilde de yazılmış ve tercüme edilmiştir

³⁶ Kur'an-ı Kerim, Nahl Suresi 16/128.

³⁷ Belgede bu kelime (القدم) şeklinde okunmaya daha uygun bir şekilde yazılmıştır. Ancak siyak-sibak ve mana açısından (القدم) şeklinde olması daha uygun olacağı için bu şekilde yazılmış ve tercüme edilmiştir. O. Turan da

uzaklaştıran, cömertlikte ince davranan, karşılıksız hediye veren, saadeti destekleyen, ihsanlarını yerine getiren, eli açık, hakkın savunucusu, halkın yardımcısı, iyiliği büyük, ayrımcılık³⁸ yapmayan, Mü'minlerin emîrinin destekçisi, yeryüzünde Allah'ın dostu, övülen, taş³⁹ ve devât⁴⁰ emirlerinin lideri Karatay(i)⁴¹ b. Kemâleddîn⁴² Abdullah -Allah ululuğunu devam ettirsin, yüceliğini ve derecesini arttırsın, iki cihanda arzusunu yerine getirsin, kötü görülen şeylerden kurtarsın, arzu ettiklerini versin, ondan razı olsun, Hz. Muhammed'i (kendisine himmet etmesi için) göndererek mutlu etsin, gece karanlığını ve gündüz parıltısını yaydıkça onu takip etsin.- dünyanın süslerine baktığında samimi olarak niyet etti ve özel olarak ibadete etmeye niyet etti, kendini sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar zümresine dahil etti.

(7) Yüce Allah'ın yardımını ve geniş kudretini ümit ederek ve Allah'a tevekkül ederek cennetine yerleştirmesini, affi ve mağfireti ile kurtarmasını, büyük sevaplar bahşetmesini, Arap Peygamber'den (SAV) – salâvatın en makbulü ve en temizini onun üzerine olsun.- vârid olan “Kıyamet günü insanlar arasında hüküm verilmeye kadar, herkes sadakasının gölgesinde olacaktır.”⁴³ (hadisindeki) gibi sadakasının gölgesinde gölgelendirmesini arzu ederek; “Herkesin yaptığı için karşılığını bulduğu, hiçbir haksızlığın olmadığı, Allah'ın azabının çok hızlı olduğu günün”⁴⁴ ve “Kişinin kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçtığı, onlardan her birinin işinin başından aşkın olduğu günün”⁴⁵ elim azabından ve cezasından korkarak, emir, büyük işfeshâlâr (sipehsâlâr, başkomutan), âlim, adaletli, yardımsever, dinin ve dünyanın en üstünü, İslâm'ı ve Müslümanları kuvvetlendiren, hükümdarların ve sultanların destekçisi Rumtaş b. Abdullah'ın -Allah iki cihanda da kurtuluşunu nasip etsin, ümit ettiklerine nail eylesin- Konya şehrinin dışında, doğu tarafında, hendeğin yanında yer alan sınırlarından birincisi yolda; ikincisi, Reşidüddin el-Ğadî'nin(?) vakfının sebzeliğinde; üçüncüsü, Reşidüddin Vakfında ve bir kısmı da nehir kenarında; dördüncüsü, hendeğin yanındaki diğer yolun kenarında son bulan, tüm Müslümanlara vakfedip yenilediği, tamir ettiği ve inşa ettiği, mescidin ve zaviyenin yararına, zikredilecek olan tüm mülkleri vakfetti. Bunlar (vakfedilen mülkler):

aynı kanaate binaen (القدم) şekilde yazmış ve tercüme etmiştir. Osman Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, 130, 140.

³⁸ Osman Turan bu ibareyi (عدم الامتياز) şeklinde okuyup “misli bulunmayan” şeklinde tercüme etmiştir (O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, 150, 155). Ancak ibarede noktalama işaretleri olmamakla beraber noktalı harf çıkıntıları dikkate alınarak bakıldığında (عدم الامتياز) şeklinde okunmasının daha uygun olacağı düşünülerek bu şekilde yazılmış ve tercüme edilmiştir.

³⁹ Hükümdarların ellerini yıkamaları ve abdest almaları için önlerine leğen-ibrik getirip hizmet eden saray görevlilerine taş-dâr ve ibrik-dâr denilmektedir. Ayrıca Türkiye Selçuklularında taşdâr yerine “taştı” kelimesi de kullanılmıştır (Erdoğan Merçil, “Taşdâr”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: İSAM Yayınları, 2011), 40/161).

⁴⁰ Arapça (الدواة) devât kelimesi “divit” manasına gelmekte olup “devât” Abbasîlerde ve Selçuklularda vezirlik alâmetlerinden sayılırdı. Divit tutan manasına gelen “devât-dâr” da sultana gelen ve sultan tarafından gönderilecek olan her türlü mektup ve evrak-ı emîr-i candar ve kâtib-i sır ile birlikte alır, özel bir merasimle sultana takdim ederdi. Bu aslı görevleri yanında zekât ve vergileri toplamakla görevlendirilir, elçilik yapar, sultanın fermanı ile bazı emirlerin tutuklanmasında da istihdam edilirdi (Asri Çubukçu, “Devât-dâr”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: İSAM Yayınları, 1994), 9/221).

⁴¹ Belgede (قره طاي) “Karatay”ın isminin yazılı olduğu yerde bir siliklik bulunmakta olup bu silinme, belgenin yıpranmış olmasından veya sehven ve rastgele bu kısma denk gelmiş bir silinme değil, özel olarak yapılmış bir silme işlemi olduğu intibai uyandırmaktadır. (قره) ibaresi biraz silik olsa da okunabilmektedir. Fakat bu kelimenin buradaki orijinal ibare silindikten sonra eklenmiş olması da muhtemeldir. Ayrıca belgede ismin yazılı olup sonradan silinmiş olan kısmın derkenar bölümüne (قره طاي بن كمال الدين) ifadesi yazılmış ve altına da derkenardaki ibarede kullanılan mürekkeple ve yazı karakteri ile (صح) “doğru” şeklinde not düşülmüştür. İsmi yaygın olarak (قره طاي) “Karatay” olarak bilinmekle birlikte asıl metindeki silik bölümün derkenarına (قراطاي) “Karatâyî” olarak yazılmıştır.

⁴² Daha önce de belirtildiği gibi Gulâm kökenli devlet adamlarının babalarının adları kaynaklara genellikle “b. Abdullah” şeklinde kaydedilmektedir. Bu durum Celâleddin Karatay için de geçerlidir. Ancak bu vakfiyede hem asıl ibarede hem de derkenardaki notta (قره طاي بن كمال الدين) şeklinde geçmekte ve belgenin asıl ibaresinde (كمال الدين) ibaresinden sonra (عبد الله) ibaresinin de kullanıldığı görülmektedir. Bu ibareden babasının isminin “Kemaledin Abdullah” olduğu anlamı çıkmaktadır. Osman Turan “Kemâleddin” ibaresini hiç yazmamıştır (Osman Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, 150, 155.)

⁴³ Ahmed b. Hanbel, Müsned, 4/147-8.

⁴⁴ Kur'ân-ı Kerîm, Ğafir Suresi, 40/17.

⁴⁵ Kur'ân-ı Kerîm, Abese Suresi, 80/34-37.

(8) Konya şehrinin dışında Garipler Çarşısı'nda birbirine bitişik iki dükkanın tamamı... (Bu iki dükkanın) sınırı Lusnak'ın varislerinin mülkünde, Halul b. Barsuma'nın vârislerinin mülkünde, Rahîle Hatun'a ait vakıfta ve yolda son bulur.

(9) Konya'nın dışında Mezbağa (Kasaplar, Debbağlar) Kapısı⁴⁶ yanında kasaplar sırasında bağımsız dükkanın tamamı... (Dükkanın) sınırı, Meryem bint-i Abdullah mülkünde, Şerif(e) Hatun'a ait vakıfta,⁴⁷ Sokakta ve yolda son bulur.

(10) Konya'da ayakkabıcılar sırasında diğer bir dükkanın tamamı... (Dükkanın) sınırı, Yuhanna Köyü mülkünde, Abdullah mülkünde, Süleyman mülkünde ve yolda son bulur.

(11) Konya'da İhtiyar Hamamı⁴⁸ diye bilinen mevkideki fırının tamamı... (Fırının) sınırı, vakıfta, Sinan el-Emîr el-İlyas mülkünde, Bahâeddin Arab (Arab Bahâeddin) mülkünde ve yolda son bulur.

(12) Konya şehrinin dışında Ruk(iy)ye Yâr diye bilinen bir parça arazinin tamamı... (Arazinin) sınırı, Nureddin Fariz/Kariz/Ârız/Ġârız⁴⁹ mülkünde, Kamer mülkünde, Hacı Köyü, mülkünde ve yolda son bulur.

(13) Konya şehrine bağlı Sızma diye isimlendirilen köyün tamamı... (Köyün) sınırı,⁵⁰ arazilerinde, Meram(ya) diye bilinen dağda, Feragos Dağı'nda, Aylu(ı) Kaya Dağı'nda, Ağız(r) Bel Dağı'nda, Kenar Kaya Tepesi'nde, Yarık Obruk Dağı'nda, Ertaş Dağı'nda, vadide ve yolda son bulur.

(14) (Yukarıda sayılan mevkûfları) tüm sınırları, hakları, tabileri, müştemilatı, dâhilî, hâricî, bitişik, ayrı, resmî, şerî', örfî, olağan, az veya çok, isimlendirilsin veya isimlendirilmesin, belirtilsin veya belirtilmesin eklentilerinin tamamını, muteber ve makbul bir bağış olarak bağışladı. Geçerli ve şerî', meşru, yürürlükte, ebedî, sonsuz ve kesin bir vakıf olarak vakfetti.

(15) Kullanılmak üzere satılamaz, hibe edilemez, mülk edinilemez, vârislerin en hayırlısı olan Allah (cc) yeryüzüne ve içindekilere vâris oluncaya (Kıyamet kopuncaya) kadar vâris olunamaz. Ancak en iyi (koşullarda) ve en yüksek (fiyata) kiralanabilir. Kiralanması düşünülen hiçbir şey bir (1) seneden veya ihtiyaç halinde üç (3) seneden fazla kiralanamaz. En fazla üç (3) sene kiralanabilir. Birden fazla sözleşme ile uzun dönem kiralanamaz. Kim belirtilen hususlara aykırı hareket ederse, bu sözleşme hükümsüz ve geçersiz olup kiralananın eli boştur (yani akit iptal olduğu için iade etmesi gerekir).

(16) Eldedilen gelirden, ilk olarak adı geçen mevkûfun imarı ve harap olanlarının tamiri sonra adı geçen zaviyenin ve mescidin yıkılan yerlerinin imarı için harcanır. Sonra Regâib (Kandili) gecesi, Şaban (ayının) yarısı (Berat Kandili) gecesi, Ramazan ayının yirmi yedinci (27.) (Kadir) gecesi gibi mübarek gecelerde hasır, kilim, yağ ve mum hazırlanır. Sonra artan gelirden mütevellînin kalması için tahsis edilen ev için onda birin (1/10'un) yarısı -bu da aslı yirmi hisseden bir hissedir (1/20'dir)- harcanır. Onda birin (1/10'un) yarısı çıkartıldıktan sonra ikinci olarak, geriye kalan (gelirden), mütevellînin içtihadına ve görüşüne başvurularak, mescidin imamının, müezzininin ve zaviyenin şeyhinin yararına, adı geçen zaviyeye gelenlere ve orada konaklayanlara harcanır.

(17) Adı geçen vâkîf, (vakfın) tevliyetini, hayatta olduğu müddetçe kendisine -Allah uzun ömür versin-, sonra asabelerine (baba tarafından akrabalar), sonra en uygunu ve en yetkini öncelikli olarak nesilden nesle asabelerinin çocuklarına ve torunlarına, sonra nesilden nesile en uygun ve en yetkin kardeşlerine, kardeşlerinin çocuklarına ve torunlarına, sonra azat edilmiş kölelerinin en uygununa, sonra nesilden nesile azat edilmiş

⁴⁶ Vakfiyede (باب المسلخ)şeklinde geçen ibaredeki (مسلخ)kelimesi "hayvanın derisini çıkartmak" manasına gelen (مسلخ)kökünden gelmekte olup ism-i mekan olarak "hayvan derilerinin çıkarıldığı" yer anlamında "Mezbağa Kapısı" "Kasaplar Kapısı" şeklinde ifade edilebilir. Fakat tarihi süreçte Konya sur kapılarına verilen isimleri dikkate aldığımızda "Debbağlar" veya "Kasaphane" kapısı olarak ifade edilen kapı olması mümkündür Azize Yasa, Anadolu Selçukluları Döneminde Türk-İslam Şehri Olarak Konya, Basılmamış Doktora Tezi (Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü), Ankara 1996, s.107. Ayrıca Konya sur kapıları ve isimleri ile ilgili daha geniş malumat için bkz. Mustafa Önge, "Konya Kalesi ve Tarihi", Konya Kitabı XIX Türkiye Selçukluları ve Konya, Konya 2023, C.IV, s.113-139.

⁴⁷ Buradaki ibare belgede noktasız olarak (العرا النافذ)şekilde yazılmış olup tam olarak nasıl okunması gerektiği anlaşılmamıştır.

⁴⁸ Belgede bu kelime (بحمام الاحسار) şeklinde noktasız olarak yazılmış olup biz (الاختيار بحمام) şeklinde okuduk. Bununla birlikte Konya şehrinde günümüzde ayakta olan ve ayakta olmasa da isimleri bilinen hamamlar arasında bu isimde veya bu yazıma uyabilecek bir hamam ismine rastlamadık. Ayrıca vakfiyedeki ifadeden hamamın konumu ile ilgili de açık bir malumat olmadığı için bilinen hamamların konumu ile örtüşüp örtüşmediğine bakılarak da bir sonuca varmak mümkün değildir. Vakfiyedeki ibarenin noktasız yazılması da tespiti zorlaştırdığından dolayı bu hamamın bilinen hamamlardan biri mi olduğu veya bilinenlerin dışında farklı bir hamam mı olduğu konusunda kesin bir kanaat dile getirmek zordur.

⁴⁹ Arapça metinde noktalama işaretleri olmadığı için farklı şekillerde okunmaya müsait olduğu için bu şekilde tercüme ettik.

⁵⁰ Buradaki ibare belgede noktasız olarak (قريا علو قتلغ)şeklinde yazılmış olup tam olarak nasıl okunması gerektiği anlaşılmamıştır.

kölelerinin en uygun ve en yetkin çocuklarına ve torunlarına, sonra asabelerinin (baba tarafından akrabalarının) azat edilmiş kölelerine ve çocuklarının en uygununa, sonra azat edilmiş kölelerin çocuklarının azat edilmiş kölelerinin en uygununa, sonra azat edilmiş kölelerin çocuklarının azat edilmiş kölelerinin çocuklarının en uygununa ve en yetkinine tevdi etti. Eğer bahsedilenlerden hiç kimse kalmazsa tevliyeti, Konya şehrinin yargı işlerini üstlenen kadı ve hakimlere tevdi etti.

(18) Eğer adı geçen mescit ve zaviye harap olur ve her ikisini veya (en azından) ikisinden birini yeniden yapmak mümkün olmazsa vakfın geliri (mevkûfun) imar(m)dan sonra “Gerçekten dilediğini yapan Rabbinin dilediği hariç, gökler ve yer durdukça” doğudaki ve batıdaki Müslüman fakirlere ve muhtaçlara harcanır.

(19) Allah’a ve Ahiret Günü’ne iman eden halife, sultan ve insanlardan hiç kimseye bu vakfı bozması, değiştirmesi ve dönüştürmesi helâl olmaz. “Her kim bunu işittikten sonra değiştirirse günahı, yalnızca onu değiştirene ait olur. Allah her şeyi işitir, her şeyi bilir.”⁵¹ Kıyamet gününe kadar Allah’ın, meleklerin, tüm insanların ve lânet edicilerin lâneti onun üzerine olsun. “Allah ona gazap etmiş, onu lânetlemiş ve onun için acıklı bir azap hazırlamıştır.”⁵² Allah orucunu, namazını, zekâtını, (hayır işleri için yaptığı) harcamasını, adaletini (âdil bir kişi veya şahit olma özelliğini), secdesini, gece ibadetlerini kabul etmesin, Firavun’un, Nemrut’un, Âd’ın ve Semûd’un yanına koysun, “İyi yaptıklarını sandıkları halde, dünya hayatında çabaları boşa giden kimseler”⁵³ (gibi) amelleri boşa gidenlerin zümresine dahil eylesin.

(20) Sonra adı geçen vâkif hayrî (vakfı) yapar yapmaz adı geçen mevkufun tamamını elinden çıkardı ve o ikisini (mescit ve zaviyeyi) şerî’ olarak kendisine teslim edilmesine ruhsat verilen ve tevliye ile sorumlu olan kişiye teslim etti.

(21) Yukarıda imzası bulunan hâkime -Yüceliği daim olsun.- vakfın geçerliliği ve bağlayıcılığı konusundaki hükmü soruldu. O da cevaben vakfın geçerliliğine, bağlayıcılığına ve uygunluğuna hükmetti. Hükmü verilenlerin tamamını bağlayıcı ve makbul bir kararla kararlaştırdı. Allah-u Teâlâ’ya çokça istihare ederek (yol göstermesini dileyerek) ve tüm emanetlerinde doğru yolu gösterici ve yardımcı olarak Allah’a güvenerek hükmüne âdil ve güvenilir kişileri şahit gösterdi.

(22) Bütün bu (hususlarla ilgili) şahitlik altı yüz kırk altı senesinin Safer ayının -(Allah-u Teâlâ) onu hayırla ve zaferle sonlandırsın- ortasında gerçekleşti. Nimetlerin için Allah’a hamd olsun.

(23) Aslına uygundur. Bunu kâtip yazdı.

(24) (Şahitlik edenler):⁵⁴

Karar mercii olarak adı geçen vâkıfın -Allah destekçilerini onurlandırsın.- açıklamasını dikkate alarak, (belgenin) içindekilerin tamamı ile ilgili beyanına şahitlik ettim. Ben İshak b. Şâ(e)hinşâh b. Süleyman ed-Divriği ve bu benim yazımdır.

Adı geçen hayır sahibi vâkıfın -Allah (vakfını, hayrını) kabul etsin.- açıklamasını dikkate alarak (belgenin) içindekilerin tamamı ile ilgili beyanına şahitlik ettim. Ben Ebubekir b. Ali el-Mütefakkîh İlsarı ve el yazımdır.

Adı geçen hayır sahibi vâkıfın -Allah (vakfını, hayrını) kabul etsin.- açıklamasını dikkate alarak, (belgenin) içindekilerin tamamı ile ilgili beyanına şahitlik ettim. Ben Cevbân b. Sungur b. Baykoca el-Amâsravî (Amasralı) el-Müne’im (veya el-Mün’im) ve bu benim yazımdır.

Karar mercii olarak adı geçen vâkıfın -Allah onun destekçilerini onurlandırsın.- açıklamasını dikkate alarak, (belgenin) içindekilerin tamamı ile ilgili beyanına şahitlik ettim. Ben..... İbn Ahmed İbn Ömer el-Haskefi (Hasankeyfli) ve kendi yazımdır.

Adı geçen vâkıfın -Allah şanını yüceltsin.- burada (bu belgede) açıklanan ve belirtilenlerin tamamı ile ilgili beyanına şahitlik ettim. Ben Yusuf b. İbrahim b. Buğrahan ed-Dokâti (Tokatlı) ve bu benim yazımdır.

Bu vakfiyeyi yaratılmışların en zayıfı ve en fakiri, günü Allah’ın benzersiz rahmetine muhtaç o gün (vakfiyenin yazıldığı gün) kâtip olan Yahya b. Yusuf b. Ebû Sa’d es-Sincânî (Sincanlı) -Allah onu ve tüm Müslümanları bağışlasın, dinî vecibelerinde umduklarıyla rızıklandırsın, Hz. Muhammed’e (sav), ailesine ve onun seçtiklerine yazdı.

⁵¹ Kur’ân-ı Kerîm, Bakara Suresi, 2/181.

⁵² Kur’ân-ı Kerîm, Nisa Suresi, 4/93. Belgede ayet-i kerîmedeki (عظیم) (büyük) kelimesi yerine (اليم) (acıklı) kelimesi kullanılmıştır.

⁵³ Kur’ân-ı Kerîm, Kehf Suresi, 18/104.

⁵⁴ Belgede bu ifade bulunmamaktadır. Fakat genellikle vakfiyelerde şahitlerin isimleri yazılmadan önce bu şekilde bir ifade yer aldığı için parantez içerisinde eklenmiştir.

Ek. 3 Mescit ve Zaviye Vakfiyesinin Arapça Metni

(1) بسم الله الرحمن الرحيم

(2) سلطان

(3) اقر الواقف المذكور فيه متع الله المسلمين بطول بقائه بل جميع ما نسب إليه عندي من وقفية الاملاك المحدودة على الجهات المذكورة مع القبود و الشروط المحرر و النمط المقرر في مطاويه. فسمعت اقراره و حكمت بصحة الوقفيتها و لزومها حكماً جازماً لازماً و اشهدت عليه مسئولاً من حضر من العدول. حرره العبد الضعيف الراجي رحمة ربه اللطيف محمد بن محمود بن محمد الرازي الحاكم يومئذ بدار الملك قونيه و عساكر الممالك حرسه الله و نصرهم و الحمد لوليه و الصلوة علي نبيه.

(4) الحمد لله الذي لهم خيرة⁵⁵ عياده لادخار الزاد ليوم القيامة و قرر توقيفه إلى أن اتمه و اقامه⁵⁶ و جعل روضات الجنة مقراًه و مقامه. احمده على عزيز نعمه حمداً لحماي عن الندامة. اشكره على ذلك اسأل الله دوامه. و اشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له شهادة تنجي القائل يوم النشور عن الملامة و يؤيده على الفوز بالنجاة و السلامة. و اشهد أن محمداً عبده و رسوله الذي أظهر الاسلام و رفع اعلامه و استأصل الكفر و قطع رمامه صلى الله عليه و على آله الذين كانوا اقوامه ما صدحت حمامة و سفحت غمامة السلطان الاعظم ظل الله في العالم مالك رقاب الامم مولى سلاطين العرب و العجم سلطان ارض الله راعي عباد الله معيت خليفة الله سلطان البر و البحرين قطب سماء الخلافة مظهر العدل و الرأفة⁵⁷ المنصور من السماء المؤيد على الاعداء كهف الثقلين عون الله في الخافقين عز الدنيا و الدين غياث الاسلام تاج آل سلجوق كيكاس بن سلطان غياث الدين (غياث البحر)⁵⁸ كبخسرو بن سلطان علاء الدين كيقباد برهان امير المؤمنين اعلى الله قدره و اعز نصره و صان ريعان شبابه من الحذر و صرفاه عن عين الكمال و لقاها خير الأمال و لا زالت في دولة هنية و ونعمه سنوية مبرة المراسم مذكور المراسم و ايامه مقرونة برغد العيش و صفاته مصنونة من نكد الدهر و جفاته ما فاح ورد و لاح كوكب سعد.

(5) و بعد... فإن الدنيا دار نزول و رحيل و راع محن و عويل يردى الايام و يرى الحمام يمنح الجدوي و توقع في البلوى تهب سموماً و هيئت سموماً يخدع الساكن و يجده المار فهتياً لمن لم يتخذها خليلاً و لم يرضيها جليلاً و علم أنها مكاراة عليلة اعد له مما اوتي في الدنيا زاداً يتمسك به في الاخرى و يعلم حيوة الابدية في ذلك و يتق الله في اوقات حق تقافته يقر "إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ"⁵⁹

(6) ثم إن امير الاسفهلار الكبير العالم العادل المؤيد المظفر المنصور المجاهد المرابط المعين المغيث المتهجد السالك الباسل المكرم المنعم المحسن البر الرحيم العطوف الرؤف الدين الخير الفائق الفاخر العدل الفريد الماجد المجتبي جلال الدولة و الدين ركن الاسلام و المسلمين أبا الملوك و⁶⁰ السلاطين ملك الامراء عمدة الحضرة عماد الممالك مختار السلطنة قطب الزهاد سيد العباد سند الابدال طبيب العود رحيب الطول عميم الفضل كنز السماحة معين الراحة نقي الاصل مطلوب الوصل واضع الطريقة منبع الحقيقة مقتدى الاولياء تاج الاصفياء ملجأ الغرباء ملاذ الضعفاء راسخ القدم⁶¹ صادق القول دافع الويل ناخذ السخايب و اهب العطايا و افي

⁵⁵ Belgede bu kelime (خره) şeklinde yazılmış ancak siyak-sibak ve mana açısından (خيرة) şeklinde olmasının daha doğru olacağı düşünüldüğü için bu şekilde yazılmış ve tercüme edilmiştir.

⁵⁶ Belgede bu kelime (اقسامه) şeklinde yazılmış ancak siyak-sibak ve mana açısından (اقامه) şeklinde olmasının daha doğru olacağını düşünüldüğü için bu şekilde yazılmış ve tercüme edilmiştir.

⁵⁷ Belgede bu kelime (الرفعة) şeklinde yazılmış ancak siyak-sibak ve mana açısından (الرأفة) şeklinde olmasının daha doğru olacağını düşünüldüğü için bu şekilde yazılmış ve tercüme edilmiştir.

⁵⁸ Belgede burada (غياث البحر) şekilde okunmaya daha müsait bir ibare olmakla birlikte siyak-sibak açısından (غياث الدين) şeklinde olmasının daha doğru olacağı düşünüldüğü için her iki şekilde de yazılmış ve tercüme edilmiştir.

⁵⁹ Nahl Suresi 16/128.

⁶⁰ Belgede (و) ibaresi konulmamış ancak siyak sibak ve mana açısından daha doğru olacağı için eklenmiştir.

⁶¹ Belgede bu kelime (العدم) şeklinde okunmaya daha uygun bir şekilde yazılmıştır. Ancak siyak-sibak ve mana açısından (القدم) şeklinde olması daha uygun olacağı için bu şekilde yazılmış ve tercüme edilmiştir. Osman Turan

الافضال باسط الكف وافر الوصف ناصر الحق معين الخلق عظيم الاحسان عديم الامتياز⁶² عضد امير المؤمنين ولي الله في الارض أبا الثناء امير امراء الطشت⁶³ و الدواة⁶⁴ قره طايبي⁶⁵ بن كمال الدين⁶⁶ عبد الله ادام الله علوه و رفعته و زاد سموه و منزلته و انجز في الدارين بغيته و نحلته مبتغاه و رضي عنه و ارضاه بمحمد النبي و مصطفاه ما بث الليل دجاه و نشر الصبح سناه نظر إلى زخارف الدنيا اخلص نيته و قصر على الطاعة طويته و خرط نفسه في زمرة المتصدقين و المتصدقات.

(7) و وقف رجاء فضل الله العظيم و طوله العميم و رغبةً في توكله الله بحاج جنانه و ينجيه بعفوه و غفرانه و نحلته بجسيم مثوبته و يظله بظل صدقته كما ورد عن النبي العربي عليه افضل الصلوات و ازكى التحية "المؤمن تحت ظل صدقته يوم القيامة حتى تقضى بين الناس"⁶⁷ و رهبة من وجع عذابه و قطع عقابه "الْيَوْمَ تُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْجِسَابِ"⁶⁸ "يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ (*) وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ (*) وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ (*) لِكُلِّ امْرئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ"⁶⁹ على مصالح المسجد و الزاوية الذين جدهما و رمهما و بناهما الامير الاسفهلار الكبير العالم العادل المحسن كمال الدنيا و الدين معز الاسلام و المسلمين عضد الملوك و السلاطين رمتاش بن عبد الله احسن الله في الدارين خلاصه و اسعف آماله بمحروسة قونيه بظاهرها بالجانب الشرقي على طرف الخندق المنتهية احد حدودهما إلى الطريق و الثاني إلى مبقلة وقف رشيد الدين الغدي(*) و الثالث إلى وقف رشيد الدين بعضه و الباقي زيق النهر و الرابع زيق طريق آخر على طرف الخندق الموقوفين على كافة المسلمين جميع الاملاك التي يأتي ذكرها. فمن ذلك:

(8) جميع الحانوتين المتلاصقين بظاهر محروسة قونيه في سوق الغرياء المنتهية حدودهما إلى ملك ورثة لوسنك و إلى ملك ورثة حلول بن برصوما و إلى وقف منسوب إلى رهيله خاتون و إلى الطريق.

da aynı kanate binaen (القدم) şeklinde yazmış ve tercüme etmiştir. (Osman Turan, "Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri" 12/45 (1948), 150, 155.)

⁶² Osman Tuan bu ibareyi (عديم الامثال) şeklinde okuyup "misli bulunmayan" şeklinde tercüme etmiştir (Osman Turan, "Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri" 12/45 (1948), 150, 155). Ancak ibarede noktalama işaretleri olmamakla beraber noktalı harf çıkıntıları dikate alınarak bakıldığında (عديم الامتياز) şeklinde okunmasının daha uygun olacağı düşünülerek bu şekilde yazılmış ve tercüme edilmiştir.

⁶³ Hükümdarların ellerini yıkamaları ve abdest almaları için önlerine leğen-ibrik getirip hizmet eden saray görevlilerine taşt-dâr ve ibrik-dâr denilmekteydi. Ayrıca Türkiye Selçukluları'nda taştâd yerine "taştî" kelimesi de kullanılmıştır (Erdoğan Merçil, "Taştâd", TDV İslam Ansiklopedisi (İstanbul: İSAM Yayınları, 2011), 40/161).

⁶⁴ Arapça (الدواة) devât kelimesi "divit" manasına gelmekte olup "devât" Abbâsilerde ve Selçuklularda vezirlik alâmetlerinden sayılırdı. Divit tutab manasına gelen "devâtâd" da sultana gelen ve sultan tarafından gönderilecek olan her türlü mektup ve evrakı emîr-i candar ve kâtib-i sır ile birlikte alır, özel bir merasimle sultana takdim ederdi. Bu aslî görevleri yanında zekât ve vergileri toplamakla görevlendirilir, elçilik yapar, sultanın fermanı ile bazı emîrlerin tutuklanmasında da istihdam edilirdi (Asri Çubukçu, "Devâtâd", TDV İslam Ansiklopedisi (İstanbul: İSAM Yayınları, 1994), 9/221.).

⁶⁵ Belgede (قره طايبي) "Karatay"ın isminin yazılı olduğu yerde bir siliklik bulunmakta olup bu silinme belgenin yıpranmış olmasından veya sehven ve rastgele bu kısma denk gelmiş bir silinme değil de özel olarak yapılmış bir silme işlemi olduğu intibayı uyandırmaktadır. (قره) ibaresi biraz silik olsa da okunabilmekte fakat buradaki orijinal ibare silindikten sonra eklenmiş olması da muhtemeldir. Ayrıca belgede ismin yazılı olup sonradan silinmiş olan kısmın derkenar bölümüne (قره طايبي بن كمال الدين) ifadesi yazılmış ve altına da derkenardaki ibarede kullanılan mürekkeple ve yazı karakteri ile "doğru" şeklinde not düşülmüştür. İsmi yaygın olarak (قره طايبي) "Karatay" olarak bilinmekle birlikte asıl metindeki silik bölümün derkenarına (قراطايبي) "Karatâyî" olarak yazılmıştır.

⁶⁶ Karatay'ın baba ismi "Abdullah" olarak bilinmektedir. Bu belgede de hem asıl ibarede hem de derkenardaki notta (عبد الله) (قره طايبي بن كمال الدين) şeklinde geçmekte ve belgenin asıl ibaresinde (كمال الدين) ibaresinden sonra (عبد الله) ibaresinin de kullanıldığı görülmektedir. Bu ibareden babasının isminin "Kemaleddin Abdullah" olduğu anlamı çıkmaktadır. Osman Turan "Kemâleddin" ibaresini hiç yazmamıştır (Osman Turan, "Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri" 12/45 (1948), 150, 155.)

⁶⁷ Ahmed b. Hanbel, Müsned, 4/147-8.

⁶⁸ Mü'min (Ġafir) Suresi 40/17.

⁶⁹ Abese Suresi 80/34-37.

- (9) جميع الحانت المنفرد بظاهر قونيه بناحية باب المسلخ في صف القصابين المنتهية حدودها إلى ملك مريم بنت عبد الله و إلى وقف منسوب إلى شرف خاتون و إلى الزقاق (العز النافذ)⁷⁰ و إلى الطريق.
- (10) و جميع الحانوت الآخر بقونيه بصف الخفافين المنتهية حدودها إلى ملك قرية يوحنا و إلى ملك عبد الله و إلى ملك سليمان و إلى الطريق.
- (11) و جميع القرن بقونيه بموضع يعرف بحمام الاختيار المنتهية حدوده إلى الوقف و إلى ملك سنان الامير الياس و إلى ملك بهاء الدين عرب و إلى الطريق.
- (12) و جميع قطعة ارض بظاهر مدينة قونيه تعرف بارض رقيه يار ينتهي حدودها إلى ملك نور الدين الفارض/الفارض/العارض/الغارض⁷¹ و إلى ملك قمر و إلى ملك قرية حاجي و إلى الطريق.
- (13) و جميع قرية المسماة بسيزمه من مضافات محروسة قونيه المنتهية حدودها إلى اراضي (قرية علو قتلغ)⁷² و إلى جبل يعرف بمرميا و إلى جبل فراغوس و إلى جبل ايلو قيا و إلى جبل اغز بيل و إلى تل كنار قيا و إلى جبل يارق ابرق و إلى جبل اراطاش و إلى الوادي و إلى الطريق.
- (14) بجميع حدودها و حقوقها و توابعها و لواحقها و ما بعد من مضافاتها داخلاً و خارجاً متصلاً و منفصلاً رسمياً و شرعياً عرفياً و عادياً قليلاً كان أو كثيراً سمي أو لم يسم ذكرراً أو لم يذكر وفقاً صحيحاً شرعياً و تصدق بذلك كله تصدقاً معتبراً مرضياً و حبس ذلك تحبباً جائزاً مرعياً مؤبداً مخلداً بتلاً جزماً فصلاً.
- (15) لا يباع و لا يوهب و لا يملك و لا يورث حتى يرث الله الارض و من عليها و هو خير الوارثين على أن يشتغل و يؤجر بالافضل و الاكثر و لا يعقد على شيء مما يتصور اجارته عقد يزيد مدته على سنة واحدة أو على ثلاث سنين إن دعت الحاجة إليها و كانت العظيم في الاجارة إلى ثلاث سنين و لا يؤجر اجارة طويلة في عقود متعددة فمن خالف هذا العقد باطل مفسوخ و يد المستأجر عارية.
- (16) فيبدأ أولاً مما حصل من ريع بعمارة الاوقاف المذكورة و ما خرب ثم بعمارة المسجد و الزاوية المذكورة جهة ما يخلخل منهما ثم يرتب الحصر و البسط و الزيت و الشمع في الليالي المباركة كليله الرغائب و ليلة النصف من شعبان و ليلة السابع و العشرين من شهر رمضان. ثم يصرف مما فضل من الربيع بعده بيت ما شرح إلى المتولي الذي يبيته فيما بعد نصف العشر و ذلك سهم من أصل عشرين سهم. و يصرف الثاني من الفاضل بعد اخراج نصف العشر إلى مصالح امام المسجد و المؤذن و شيخ الزاوية و مصالح الواردين و النازلين بالزاوية المذكورة حسب ما يجتهد و يراه المتولي.
- (17) و قد فوض الواقف المذكور التوليت إلى نفسه ما دام في قيد الحياة اطال الله عمره و بعده إلى عصباته و بعدهم إلى اولادهم و اولاد اولادهم ما تناساوا و الاصلح و الارشد مقدم و بعدهم إلى (اولاد)⁷³ اخواته و اولادهم و اولاد اولادهم نسلأ بعد نسل الاصلح و الارشد و بعدهم إلى عتقائه الاصلح فالاصلح و بعدهم إلى اولادهم و اولاد اولادهم نسلأ بعد نسل الاصلح و الارشد و بعدهم إلى عتقاء عصباته الاصلح و بعدهم إلى اولادهم ما تناسلوا الاصلح و بعدهم إلى عتقاء اولادهم الاصلح و بعدهم إلى اولادهم الاصلح و الارشد. و إن لم يبق من المذكورين احد فوض التولية إلى كل قاض و حاكم يتولى القضاء بمحروسة قونيه.

⁷⁰ Bu ibare belgede noktasız olarak yazılmış olup bu şekilde olması muhtemeldir fakat tam olarak nasıl okunması gerektiği anlaşılamamıştır.

⁷¹ Belgede bu ibare noktasız yazıldığı için ve net bir şekilde okunamadığı için farklı şekillerde okunmaya müsaittir.

⁷² Bu ibare belgede noktasız olarak yazılmış olup bu şekilde olması muhtemeldir fakat tam olarak nasıl okunması gerektiği anlaşılamamıştır.

⁷³ Belgede bu kelime yazılmış ancak mana ve siyak-sibak açısından olması daha uygun olmaktadır. Sehven yazıldığı düşünüldüğü için parantez içerisinde verilmiş ve tercümesine eklenmemiştir.

(18) و إن خرب المسجد و الزاوية المذكورين و تعذر استجدادهما⁷⁴ أو استحداث احدهما يصرف فوائد الوقف بعد العمارات إلى فقراء المسلمين و محتاجهم اي كانوا في مشارق الارض و مغاربها "مَا دَامَتِ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ إِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ"⁷⁵

(19) لا يحل لاحد يؤمن بالله و اليوم الآخر من خليفة و سلطان و لا لاحد من الناس قاطبة نقض هذا الوقف و لا تغييره و لا تبدليه. "فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ"⁷⁶ و عليه لعنة الله و الملائكة و الناس اجمعين و لعنة اللاعنين إلى يوم الدين "وَوَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعْنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا"⁷⁷ و لا يقبل الله صومًا و لا صلوة و لا زكوة و لا صرفًا و لا عدلًا و لا سجودًا و لا هجودًا. و أحله محل فرعون و نمرود و عاد و ثمود و خرطه في زمرة الاخسرين اعمالًا "الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يُحْسِنُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا"⁷⁸

(20) ثم إن الواقف المذكور لا زال موقفًا على الخيرات اخرج جميع الاوقاف المذكورة من يده و سلمهما إلى من يسوغ التسليم إليه شرعًا ثم يسلمهما موالى التولية.

(21) و سأل الحاكم الموقع اعلاه دام علاه الحكم بصحة الوقف و لزومه فأجابه و حكم بصحة الوقف و لزومه و نفاذه و إمضائه حكمًا صحيحًا شرعيًا و قضى بجميع ما حكم قضاءً لازمًا و مرضيًا. و أشهد على حكمه العدول و الثقافات بعد أن استخار الله تعالى كثيرًا أو اعتمده في جميع امانته هاديًا و نصيرًا.

(22) بجميع ذلك وقع الاشهاد في منتصف شهر صفر ختمه الخير و الظفر سنة ست و اربعين و ستمائة. و الحمد لله

(23) صح الوصل الاصل. كتبه كاتب.

(24) (شهود الحال)⁷⁹:

شهدت اقرار المقر الواقف المذكور اعز الله انصاره بجميع ما فيه حسب المشروح و أنا اسحق بن شاهنشاه بن سليمان الدوركي و هذا خطي.

شهدت على اقرار الواقف المتصدق المذكور تقبل الله منه بجميع ما فيه حسب المشروح و أنا ابو بكر بن علي المتفقه ابلساري و بخطه يدي.

شهدت على اقرار الواقف المتصدق المذكور تقبل الله منه بجميع ما فيه حسب المشروح و أنا جويان بن سنقر بن باي قوجه الاماسروي المنعم و هذا خطي.

شهدت على اقرار المقر الواقف المذكور اعز الله انصاره بجميع ما فيه حسب المشروح و أنا ابن احمد ابن عمر الحصكفي بخطي.

شهدت على اقرار الواقف المذكور اعلى الله شأنه بجميع ما ذكر و شرح فيه و أنا يوسف بن ابراهيم بن بغراخان الدوقاتي و هذا خطي.

حرر هذا الوقفية اضعف الخلائق و افقرهم (و المحتاج)⁸⁰ إلى رحمته الفريد يوم يحيى بن يوسف بن ابي سعد السينجاني المنجي يومئذ غفر الله له و لجميع المسلمين و رزقه ما يتمناه من امر دينه بمحمد و آله و من اصطفاه.

⁷⁴ Belgede bu kelime (استجدادهما) şeklinde yazılmıştır ancak mana ve siyak-sibak açısından (استجدانها) şeklinde olmasının daha uygun olacağı düşünüldüğü için bu şekilde yazılmış ve tercüme edilmiştir.

⁷⁵ Hud Suresi 11/107.

⁷⁶ Bakara Suresi 2/181.

⁷⁷ Nisa Suresi 4/93. Belgede ayet-i kerîmedeki (عظيم) kelimesi yerine (اليم) kelimesi kullanılmıştır.

⁷⁸ Kehf Suresi 18/104.

⁷⁹ Belgede bu ifade bulunmamaktadır. Fakat genellikle vakfiyelerde şahitlerin isimleri yazılmadan önce bu şekilde bir ifade yer aldığı için parantez içerisinde eklenmiştir.

⁸⁰ Bu kelime belgede yazılmamıştır, fakat mana ve siyak-sibak açısından bu şekilde olmasının daha doğru olacağı düşünüldüğü için parantez içerisinde hem metne hem de tercümesine eklenmiştir.

Ek. 4. Karatay Mescidi

